

banka

meslek
ve fikir
dergisi

Sevgili Okuyucularımız	3	Banka Dergisi
Günümüzün Sağlam Parası: Alman Mark'ı	4	Ali Şakir Ağanoğlu
1967 Yılında Bankalar	8	Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Bankalar Hukukumuzda Genel Bir Bakış	13	Prof. Dr. Faruk Erem
Bankalarda Bazı Malî Tanlil ve İstihbarat Meseleleri Hakkında	20	Necdet Durakbaşı
Bankalarımızda İştirakçilik ve Sanayileşmenin Finansmanı	24	Prof. Dr. Haydar Kazgan
Sınai Anonim Şirketlerde Müseccel Sermaye-Öz Sermaye Münasebetleri	31	Nejat Gülen
Bern Birliği ve İhracat Kredi Sigortası Kuralları	37	Tarık B. Sesyılmaz
İhracat Mevsiminin Eşiğinde İthalât ve İhracat Sigortalarının Harice Kaçırılmaması Üzerine Düşünceler	46	Hayri Başer
İktisadî ve Malî Konjonktür	51	Dr. Mustafa A. Aysan
Piyasa Durumu	55	Yıldırım Kılış
Bibliografi	61	Banka Dergisi
Yeni Eserler	63	Necdet Durakbaşı

ağustos - 1968

cilt : 5 sayı : 8

DÜNYANIN HER TARAFINDA

Dış Ticaret ve Her Çeşit Banka İşlerinizde

EMNİYET BİLGİ VE SÜRAT

İthalat ve İhracat muameleleriniz için AKBANK Dünyanın her tarafında en muteber Bankalarla işbirliği yapmakta ve ikilyüzü mütecaviz muhabirle çalışmaktadır. Hernevi Banka muameleniz AKBANK Elektronik makinalarında emniyetle sonuçlandırılır.

AKREDİTİF - KAMBIYO VE SAİR HER TÜRLÜ BANKA

İŞLERİNİZ İÇİN AKBANK'I TERCİH EDİNİZ.

AKBANK

hektacide

household insects
ev haşereleri ilâci

Bütün
ev haşereleri
çeşitlerine
karşı
emsalsiz
ilâç

hektacide

HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.

NOT : Piyasada kutu şekliyle
resimlemeleriyle benzerleri
bulunmaktadır. HEKTAŞ
adına dikkat edilmesi

Büro : Kemeraltı Cad. No. 65 Tophane-İSTANBUL
Telefon : 44 21 90 - 44 73 61 - 44 56 72
Fabrikalar : Cevizli (Maltepe) - İSTANBUL

Sahibi

Banka Yayınları ve Kültür
Ltd. Şti. Adına
Dr. Nezir H. Neyzi

Yazı İşleri Müdürü

Yıldırım Kılış

Basıldığı Yer

Yenilik Basımevi
31.7.1968

İdare Yeri

İmam Sok. No. 1 Kat: 2
Beyoğlu - İstanbul
Telefon : 49 22 67

Posta Kutusu

No. 769, Karaköy - İstanbul

Yönetim Komitesi

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Necdet Durakbaşı
Dr. Mustafa A. Aysan
Alp Gürus
Dr. Nezir H. Neyzi

Ankara Temsilcimiz

Hikmet Keyman

Abone

Yıllık 42 TL. Altı Aylık 21 TL.

İlan Tarifesi

Arka Dış Kapak 700 TL.,
Arka İç Kapak, 2. Sah. 500 TL.
Ön İç Kapak, 1 Sah. 600 TL.
İç Sahifeler 400 TL.

Abone ve ilân bedelleri Derginin T.C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesindeki 768 numaralı ve T. İş Bankası Parmaklı Şubesindeki 271 numaralı hesabına gönderilebilir.

Sevgili Okuyucularımız

Temmuz ayı Yurdumuzda üzücü olaylarla yüklü geçti. Amerikan 6. Filosunun 15 Temmuzda İstanbul'u ziyaretini Amerika ve Nato aleyhinde gençlik gösterilerine yol açtı. Ne var ki, öğrenciler gösteri dozunu taşıdılar, toplum polisi de yeterince sabırlı olamadı. Polisin Teknik Üniversite Yurdunu basması sırasında yaralanan öğrencilerden Vedat Demircioğlu'nun 24 Temmuzda ölümü ertesi gün Çağaloğlu'nda öğrenci protestolarına ve toplum polisi ile öğrencilerin şiddetli çatışmalarına yol açtı. Askerin müdahalesi zorunluğu doğdu. Bütün bu çatışmalarda polislerden ve öğrencilerden yaralananlar oldu.

Bu arada olaylar 23 Temmuz gecesi Konya'ya da sıçradı. Ve orada tutucu - gerici - çevrenin bir karşı tepkisi olarak Öğretmenler Derneğini, bazı gazeteleri ve kitapçıları, bir kısım gazinoları basmak ve tahrip etmek şeklinde ortaya çıktı. Konya'da da ağır yaralananlar oldu ve yine askerinin müdahalesi gerekti.

Yukarıdaki tablo hiç de iç açıcı değildir. Demokratik rejimler çeşitli görüşlerin serbestçe ortaya konulabildiği siyasi sistemlerdir. Ancak, Yurdumuz bakımından hassas olunan bazı temel ilkeler vardır. Bu temel ilkeler, «Atatürkçülük İlkeleri» dir. Bu temel; Cumhuriyetimizin de temelidir. Şayet, temelde anlaşılmaz isek, yapının sarsıntıya uğraması kaçınılmaz olur. Geçmişte böyle olmuştur, bugün böyle olmak tadır ve gelecekte böyle olacaktır.

Olaylar dolayısıyla şu hususlar gözönünde bulundurulmalıdır:

1 — Atatürk ihtilâli, başka amaçlarla birlikte gericiğe bir tepki olarak doğmuştur.

2 — Atatürk ihtilâli, bağımsızlık amacını gerçekleştirmiştir.

Sade vatandaş, Yurdumuzda demokratik bir rejimde, hür yaşamak dileğindedir. Demokrasiyi kurtarmak istiyorsak, lütfen hassas noktalar olan ve Cumhuriyetimizin de temeli bulunan «Atatürk İlkeleri» üzerine oynamayalım! Vatansızlık Atatürkçülükte bizi birleştiren! Demokratik rejimde farklı görüşler - hiç değilse rejim kökleşene kadar - ancak bu temel ilkelerin ötesinde başlasın!

Yurdumuzda bugün her zamandan daha çok birlik ve istikrara ihtiyaç vardır. İktisadiyaımız kadar Bankacılığımızın gelişmesi de buna bağlıdır.

Saygılarımızla
BANKA Dergisi

GÜNÜMÜZÜN SAĞLAM PARASI : ALMAN MARK'I

Ali Şakir AĞANOĞLU

Bugün, dünya para piyasasında en çok ilgi çeken konuyu Federal Almanya'nın parası teşkil ediyor. Son yirmi yıllık devre içerisinde diğer memleketlerin paraları tedrici olarak değer kaybına uğrarken, Alman Markı, aksine değeri artan milletlerarası bir kıymet niteliğini kazanmıştır.

Mark nasıl bu hale gelmiştir? Bu paranın arkasında, Alman milletin iktisadî kalkınmada yarattığı büyük mucize yer almaktadır. Sıfırdan başlayıp yirmi yılda Almanya'yı Avrupa'nın en mâmur ve zengin ülkesi haline getiren bir mucize..

İkinci Dünya Savaşından en çok zarar gören memleket Almanya idi. 1945 de harp sona erdiği zaman Almanya hemen baştan başa bir harabe haline gelmiş idi. Pek çok şehir ve kasaba yıkılmış; sanayi hemen tamamen yok olmuştu. Tarım ve ormancılıktan başka üretim sahası kalmamıştı. Millet, iki milyondan fazla güzide bir iş gücünü asker olarak uzak ve yakın cephelerde kaybetmişti. Ve en sonunda, Almanya tamamen işgâl edilmiş ve ikiye bölünmüştü. Tarım ve mâden servetleri bakımından çok zengin olan Doğu Bölgesi, Purusya ve Silezya Ruslar tarafından; Batı Bölgesi ise Amerikan, İngiliz ve Fransız kuvvetleri tarafından işgâl altına alınmıştı.

Batıda, işgâl kuvvetlerinin nezareti altında 1948 yılında Federal Alman Cumhuriyeti kuruldu. İktidara gelen Hristiyan-Demokrat Partisinin Genel Başkanı Conrad Adenauer Başbakan olmuş ve İktisat Bakanlığına, bir iktisat profesörü olan Dr. Ludwig Erhard getirilmişti. Memleketin iktisadî durumu pek vahimdi. İhtiyaç maddeleri vesika ile satılıyor, karaborsa her tarafta hüküm sürüyordu. Fiyatlar yükseliyor; tedavüldeki para enflasyon sathımailli üzerinde her gün biraz daha değerini kaybediyordu. Bir paket sigaranın bedeli yüz marka yükselmişti.

Almanya, Birinci Dünya Savaşından sonra da korkunç bir enflasyon felâketi geçirmişti. 1923 yılında bir kilo ekmeğin bedelinin bir trilyon Mark'a yükseldiği görülmüştür. Tarihin kaydettiği o en korkunç enflasyon, Almanya'da yeni bir devri hazırlayan sebeplerin başında yer

alır. Nasyonal Sosyalist Parti (Nazi Partisi) o yıllarda kurulup gelişmiş ve daha sonraki yıllarda Hitler'i iktidara getirmişti.

Bu defa, enflasyon henüz o derece ileri bir hız kazanmamıştı. Lâkin, yine de Almanya bir perişanlık içerisinde yüzüyordu. İktisadi çalışmalarda tam bir serbestlik taraftarı olan Dr. Erhard, ilk iş olarak ortaya yeni bir para çıkardı. Tedavüldeki parayı, 100 markını 6,5 yeni mark karşılığında piyasadan topladı. Aynı zamanda vesika usulünü ve piyasada her türlü kontrolleri kaldırdı. Alman Milletini, bu yeni düzen içerisinde çalışmaya ve çok çalışmaya dâvet etti. Halk, içinde bulunulan şartların daha kötüsü olamayacağı düşüncesiyle yeni İktisat Bakanına bir şans vermeyi düşündü ve Hükümet kararları kusursuz olarak uygulanmaya başlandı.

Devlet nizamlarına gönüllü olarak uymak hususunda yüksek medenî terbiyeye sahip ve şuurlu Alman Milleti, bu yeni iktisadî ve malî düzenin olumlu sonuçlarını kısa bir süre içerisinde almaya başlamıştı. İç piyasada ve dış ticaretle tam bir serbestlik uygulanırken Hükümet, yeni paranın değerini korumak hususunda devamlı hassasiyet göstermiş; devlet giderlerini gelirlere göre ayarlamak ve dengeli bütçeler uygulamak yolunda son derece dikkatli olmuştur. Bir kısım iktisatçılar, ihtiyaç maddelerinde tedricî bir fiyat yükselişini, istihsal teşvik eden ve sanayii geliştiren önemli bir faktör sayarlar. Bu maksatla da, paranın iştirâ gücünün tedricî olarak düşürülmesini uygun bir hareket olarak karşılarlar. Lâkin, Dr. Erhard bu düşüncelerin aksine, Almanya'nın kalkınması için para değerinde ve eşya fiyatlarında istikrar sağlamanın fayda ve zaruretine inanmış bulunuyordu. Bu inanç ile çalışmış olmanın bir sonucu olarak bugün görüyoruz ki, yirmi yıl içinde Almanya'da hayat pahalılığı, toplam olarak % 36, yani yıllık ortalama % 1,8 gibi cüz'î bir nisbette artmıştır. En istikrarlı memleket sayılan Amerika Birleşik Devletlerinde dahî yıllık fiyat artışları % 2 nisbetinin biraz üstünde seyretmiş ve 1948 den 1968 e kadar geçen süre içinde % 41 i bulmuştur.

Federal Almanya Cumhuriyeti, ikiye bölünmüş Almanya'nın batı kısmını teşkil etmektedir. Arazi genişliği 248.500 kilometre karedir. Bu arazinin 140.700 kilometre karesi tarıma elverişlidir. Lâkin, sadece 82.700 kilometre karelik saha üzerinde ziraat yapılmaktadır. 1967 yılı sonunda nüfus miktarı 59.638.000 i aşmış bulunuyordu. Nüfus kesâfeti, kilometre kareye 240 kişi isabet etmek suretile, Avrupa'da Hollanda ve Belçika'dan sonra, en fazla olan memlekettir. Nüfusun tabii artış nisbeti, yıllık % 1,2 kadardır. Fakat, muhaceret suretile gelenler daha yüksek bir nisbetle nüfusu artırmıştır. 1960 dan sonra, Doğu Almanya'dan gelenlerle çalışmak üzere başka memleketlerden gelenlerin yıllık ortalama sayısı 280.000 civarındadır. İş sahasında yabancı işçile-

re en geniş ölçüde yer veren bir memleket olarak bugün, iki milyon kadar yabancı işçi Almanya'da çalışmaktadır.

1967 sonu itibarile, çalışan nüfus sayısı 26.601.000 idi. Bu iş gücünün % 10,8 i tarım, % 49,3 ü sanayi ve % 39,9 u da ekonominin diğer sektörlerine dağılmıştır. Nüfusunun yarısı sanayide çalışan bir ülke olarak Almanya, dünya üzerinde en ileri merhaledeki sanayici bir kaç memlekettten biridir. Son aylarda işsizlik nisbetinin % 1,3 e düştüğü; 1968 in birinci üç aylık devresinde sınaî istihsalin % 10 nisbetinde bir artış kaydettiği anlaşılmaktadır.

1967 yılında, gayrisafi milli gelir 120 milyar dolara baliğ olmuş; şahıs başına yıllık gelir 2020 dolara yükselmiştir. Ekonomiye güç kazandıran asıl önemli nokta milli gelirin kullanılış tarzıdır. Toplam gelirin % 36,3 ü vergiler ve diğer devlet gelirleri olarak Hükümete gitmekte; % 63,7 si halkın elinde kalmaktadır. Halkın elinde kalan gelirin % 57,1 i istihlâk edilmekte; % 6,6 sı ise biriktirilerek sermaye haline getirilmekte ve yeni yatırımlara tahvil olunmaktadır. Devlet gelirlerinin de % 31,3 ü cârî masraflara harcanmakta, % 5 i yatırımlara tahsis edilmektedir.

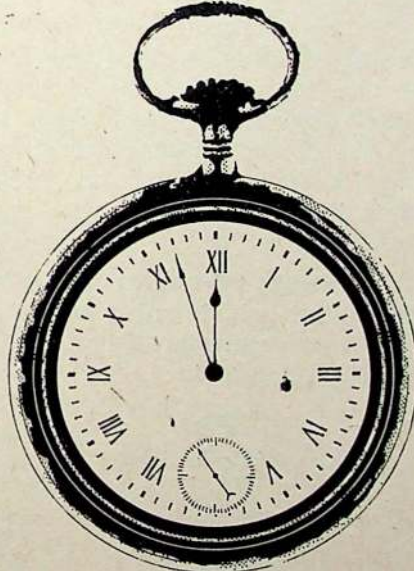
Almanya, harpte tahrip edilen sanayiini, en ileri tekniği uygulayarak ve çok daha rantabl olmak üzere yeniden kurmuştur. Dört beş yıllık kuruluş devresinden sonra ithalâtından fazla ihracat yapabilen ve dış tediye müvazenesini lehe çeviren bir memleket haline gelmiştir. 1967 yılında, 18.023 milyon dolarlık ithalâta mukabil 20.134 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Uzun süre dış tediye müvazenesini lehte devam ettirebilmiş olmanın neticesi, 1967 yılı sonunda 6.739 milyon dolara baliğ olan bir değerde altın ve yabancı döviz rezervi meydana getirilmiştir.

Bir taraftan iç bünyede yıllık tasarruflarla sermayenin birikmesi; diğer taraftan döviz ve altın stoklarının artması Almanya'nın iktisadi bünyesini sağlamlaştırmakta ve Alman Markını kuvvetlendirmektedir. Bu gün, Batı Almanya'nın parası, % 100 altın karşılığı bulunan İsviçre Frankının yanı başında dünyanın en sağlam parası haline gelmiştir. Sermaye bolluğu vardır. Kredi faizleri mümkün olduğu kadar düşük tutularak sınaî ve diğer sahalarda yeni yatırımlar teşvik edilmektedir. Merkez Bankasının reeskont faizi, 12.5.1967 tarihindenberi % 3 nisbetine düşürülmüştür. Özellikle, Mark'a olan güvenin neticesi Almanya'ya haricîten sermaye akımı hızlanmıştır. Mart-1968 ayı içerisinde geçirilen altın buhranı sırasında, başka paraların Alman markına tahvili suretile Alman bankalarına, bir hafta içerisinde 1 milyar 140 milyon mark'a baliğ olan yabancı mevduat gelmiştir.

Yabancı turistlerin sayısında yıldan yıla % 5 nisbetinde bir artış görülmekte ve turist gelirleri de önemli bir yekûn tutmaktadır.

Bugün, Batı Almanya'nın sahip olduğu bu iktisadi güç ve ulaştığı refah, her şeyden önce Alman Milletinin çok dikkatli ve verimli çalışması ile elde edilmiştir. İşde verim artışile uygun olarak ücretler ayarlanırken para değerinin ve fiyatların sabit tutulması suretile halkın alım gücü ve istihlâk imkânları geliştirilmiş ve refah seviyesi yükseltilmiştir. En ileri şartlarla sosyal güvenlik sağlanmıştır. Geçen yirmi yıl içerisinde en az grev yapılan memleket Batı Almanya'dır.

Alman markı, sağlam bir iktisadi bünyenin temsilcisi olarak dolara ve diğer paralara nisbetle, resmi değerinin üstünde kıymeti haiz bir para niteliğini taşımakta ve dünyanın her tarafında itibar görmektedir. Parasına dış dünyada bu güven ve itibarı sağlamış olan Almanya, bir milletin asıl servetinin çalışma gücü olduğu... gerçeğini bir kere daha bütün dünyaya göstermiş bulunuyor.

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın : 22033)

1967 YILINDA BANKALAR

Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU

Bu yıl Bankalar Birliği, Bankaların durumunu gösteren Yıllık raporunu oldukça erken yayınlamıştır. Bu suretle bankaların 1967 sonu durumu hakkında nisbeten erken bilgi edinmiş bulunuyoruz.

«Bankalarımızın 1967 sonu bilânço ve kâr ve zarar hesapları, teşkilât, mevduat ve krediler hakkında bilgiler» ismi ile yayınlanan rapor tetkik edilince görülür ki, 1967 yılında da bankacılığımızda zamanı gelip geçmiş bulunan köklü değişiklikler yapılmamış, bankalar eski yıllarda tuttuğu çalışma temposunu devam ettirmiştir. Bankalarımızın bu şekilde çalışmasının iktisadi kalkınmamızı zorlaştırdığını çeşitli yayınlarımızda belirtmiş durumdayız. Arzu olunan değişikliklerin yapılacağına dair henüz bir belirti yoktur.

1967 yılı sonu itibarile banka şube adedi 2.223 dür. 1966 yılı sonunda 2.058 banka şubesi faaliyet halinde bulunduğuna göre 1967 yılında banka şube adedinde 165 artış olmuştur. Yıllar itibarile banka şube adetleri I No. lu tabloda görülmektedir:

Tablo I
Türkiye'de Banka Şubeleri

Yıllar	Şube Adedi
1950	587
1952	738
1954	1.053
1956	1.355
1958	1.644
1960	1.715
1962	1.713
1964	1.909
1965	1.981
1966	2.058
1967	2.223

Yukarıki tabloda görüleceği gibi 1950-1967 arasındaki devrede ban-

ka şube adedi 4 misline yükselmiştir ve bankacılarımız politikalarını değiştirmeyecek olur ise yükselmeğe de devam edecektir. Muhtelif yayınlarımızda belirtildiği gibi Türkiye'de banka şubelerini arttırmanın her hangi bir ekonomik anlamı olmadığı cihetle şube adedinin artışı bankacılık maliyetinin yüksek seviyelerde kalması gibi mahzurlu bir durumu devam ettirecektir.

1967 sonunda bankalarımızda 35.693 ü erkek ve 14.420 si kadın olmak üzere 50.113 personel istihdam edilmektedir. 1966 sonunda bu rakam 45.396 idi.

1967 yılında banka mevduatının seyri tetkik edilince görülmüş Türkiye'de mevduat konusunda BANKA Dergisinde ileri sürdüğümüz düşünceler bir kere daha doğrulanmıştır. Nitekim BANKA Dergisinin 1967 yılı 11 Nolu sayısında belirttiğimiz gibi 1967 yılında mevduat artışı çok yavaşlamıştır. Bahis konusu makale yazıldıktan sonra elimize geçen rakamlar aynı yavaşlamayı göstermektedir. Evvelâ mevduat rakamlarını gözden geçirelim ve sonra yorumumuzu yapalım.

Tablo II
Bankalardaki Mevduat
(Milyon TL.)

Yıllar	Toplam Mevduat	Mevduattaki Artışlar
1950	1.230	—
1951	1.723	0,392
1952	2.254	0,308
1953	2.959	0,312
1954	3.363	0,137
1955	3.986	0,184
1956	4.917	0,233
1957	6.077	0,235
1958	6.684	0,099
1959	7.350	0,099
1960	7.868	0,069
1961	8.541	0,086
1962	9.690	0,166
1963	10.772	0,081
1964	12.310	0,142
1965	15.199	0,235
1966	18.991	0,250
1967	21.708	0,137

Tablo II tetkik edilince görülmüş ki; 1967 yılındaki mevduat artışı son 2 yıla oranla çok gerilerde kalmıştır. Bunu izah maksadile 1967 de mevduatın seyrine göz atalım.

Tablo III
1967 de Toplam Mevduat
(Milyon TL.)

Aylar	Toplam Mevduat
1966 Aralık	18.991
1967 Ocak	18.632
Şubat	18.785
Mart	18.771
Nisan	19.066
Mayıs	18.902
Haziran	18.896
Temmuz	19.067
Ağustos	19.078
Eylül	19.463
Ekim	19.893
Kasım	19.442
Aralık	21.708

III Nolu tabloda görüleceği gibi mevduat Ağustos ayına kadar sabit kalmış ve daha sonra bir miktar artmaya başlamıştır. Kıbrıs hadiseleri dolayısıyla mevduatta 4-5 yüz milyonluk bir çekilme olmuş ve sene sonunda 21.708 milyona yükselmiştir. Mevduatın ilk 8 aydaki durgunluğu ve ondan sonraki artışı daha önceki yorumlarımıza tamamen uygun olarak para miktarının seyri ile ilgilidir. Tablo IV de bu durumu görmekteyiz.

Tablo IV
1967 de Banknot Miktarı
(Milyon TL.)

Aylar	Banknot Miktarı
I	6.979
II	6.929
III	7.101
IV	7.624
V	6.912
VI	7.024
VII	7.451
VIII	7.235
IX	7.781
X	8.003
XI	8.586
XII	8.513

Tablo IV'ün tetkiki göstermektedir ki senenin ilk 6 ayında piyasa daki banknotlar sabit kalmış ve daha sonra 1 1/2 milyar gibi çok yüksek miktarda artmıştır. İşte mevduatta sene başında görülen durgunluk ve sene sonundaki nisbeten hızlı artış tamamen para miktarı seviyesile izah edilebilir.

Tablo V ve VI da bankaların kârlılık durumu gözüktüyor. Bu tablolar 1967 yılında banka kârlarında çok önemli bir artış vuku bulunduğunu ortaya koymaktadır. Kârlardaki artış 1965 ve bilhassa 1966 yılında meydana gelen büyük mevduat artışları ile izah edilebilir. Nitekim 1966 yılında çok büyük sür'atle artan mevduatı bankalar 1967 yılında plâse ederek büyük kârlar sağlamışlardır. Yalnız şurası var ki, 1967 yılındaki mevduat artışı mütevazî bulunduğu cihetle 1968 banka kârlarının daha düşük seviyelerde gerçekleşeceğini şimdiden söyleyebiliriz.

Şu noktayı çok açıklıkla belirtmek icab eder. 1967 yılında görülen yüksek kârları banka sistemimizin daha muaffakiyetle çalışması şeklin de yorumlamamak gerekir.

Tablo V
Ödenmiş Sermaye ve İhtiyatlara
Oranla Banka Kârları

Yıllar	Devlet Bankaları	Özel Bankalar
1950	0,04	0,14
1952	0,09	0,13
1954	0,05	0,14
1956	0,07	0,09
1958	0,09	0,07
1960	0,09	0,13
1962	0,03	0,10
1964	0,04	0,12
1965	0,05	0,13
1966	0,06	0,15
1967	0,07	0,18

Tablo VI
Banka Gelirlerine Oranla
Banka Kârları

Yıllar	Devlet Bankaları	Özel Bankalar
1950	0,262	0,157
1952	0,429	0,160
1954	0,181	0,148
1956	0,184	0,113
1958	1,167	0,095
1960	0,158	0,106
1962	0,080	0,087
1964	0,088	0,080
1965	0,108	0,086
1966	0,109	0,096
1967	0,127	0,108

Nitekim banka masraflarının seyri tetkik edilirse durumun tam aksi olduğu ortaya çıkar. Tablo VII ve Tablo VIII de görüleceği gibi banka masrafları 1967 de çok esaslı surette artmıştır.

Tablo VII
Ödenen Faiz ve Komisyon Haricindeki Bütün Banka
Masraflarının Yıllar Boyunca Gelişmesi
(Rakamlar 000 ilâvesile TL.)

Yıllar	Devlet Bankaları	Özel Bankalar
1950	48.159	24.092
1952	63.080	40.528
1954	261.226	84.772
1956	262.903	122.842
1958	519.580	202.663
1960	489.864	309.622
1962	590.682	366.317
1964	1.205.366	519.962
1965	1.146.663	522.904
1966	1.764.000	990.000

Tablo VIII
Faiz ve Komisyon Haricindeki Banka Masraflarının
Banka Gelirlerine Oranı

Yıllar	Devlet Bankaları	Özel Bankalar
1950	0,438	0,540
1952	0,332	0,572
1954	0,599	0,587
1956	0,547	0,606
1958	0,529	0,635
1960	0,566	0,635
1962	0,707	0,631
1964	0,657	0,637
1965	0,637	0,624
1966	0,611	0,638
1967	0,700	0,700

Hülâsa olarak denebilir ki; 1967 yılında bankalarımız faaliyeti eski yıllardaki hiç de iyi olmayan trendini devam ettirmiş ve hatta kritik bir gözle bakılır ise bankacılığımız daha kötüye gitmiştir.

Bankacılığımızı islâh etmenin zamanı çoktan gelmiş ve geçmiştir bile...

BANKALAR HUKUKUMUZA GENEL BİR BAKIŞ

(İhtiyaca Yeterlik Derecesi, Bazı Yabancı Memleket Kanunlarıyla Küçük Bir Mukayese) (*)

Prof. Dr. Faruk EREM

Bu kadar seçkin bir topluluk önünde fikirlerimi açıklamak imkânını bana lütfetmiş bulunan Kurumumuzun değerli idarecilerine teşekkürlerimi arz ederim.

İktisatçı değilim. Bu itibarla sizleri bu açıdan tatmin edici izahlarda bulunamayacağım. Konuyu, daha ziyade mer'i Bankalar Kanununun hukukî tenkidi açısından ele alacağım. Tenkitlerimi sekiz grupta topladım ve her grup için bir misâl vermeğe çalışacağım.

1) Tarifler ve genel mülâhazalar : Bankalar Kanununun pek çok hükümleri sarahatten yoksundur. Bu itibarla önemli olan konularda dahi pek çok tereddütler ortaya çıkmaktadır. Çeşitli kavramların ya kanunda bir tarifi yapılmamıştır (Banka muamelesi gibi) veya yapılan tariflerde vuzuh yoktur. Millî banka teriminde olduğu gibi (Mad. 2/1).

a) Bilhassa tarifi yapılmayan konularda sakıncalar görülmektedir. Verdiğimiz misâldeki «banka muamelesi» ni düşünelim. Bu kavrama kanun çeşitli hukukî neticeler tanımıştır. Şube sayılmanın ölçüsü olmak gibi (Mad. 2/2). Yalnız bankaların yaptığı işlere mi banka muamelesi denilecektir (Mevduat toplamak gibi)? Fakat münhasıran bankalar tarafından yapıldığının iddia edilmesine imkân olmayan pek çok hizmetler vardır.

Bazı yabancı kanunlar da (Danimarka, İsveç, Polonya ve diğer bazı kanunlarda) banka muameleleri ya tek tek sayılarak veya geniş olarak tanımlamak şeklinde tarifler benimsemişlerdir.

b) Kanunumuzda tarifi verilmeyen konulardan biri de «iştirak» kavramıdır. Halbuki «işletme iktisadı» bakımından iştirak ile, şirketler hukukunda (başka bir teşekkülün hisse senetlerine sahip olmak anlamında) iştirak farklı olduğu gibi devamlı yatırım veya idareye hâkim olmak, sermayesinin % 50 den fazlasına sahip olmak gibi ölçüler tartışma konusu olmaktadır. Eğer sermayeye iştirak oranı nazara alınırsa Bankalar Kanunu bazen % 25 (Mad. 38) bazen % 20 kabul

(*) Türkiye Ekonomi Kurumu tarafından 28-30/Mayıs/1968 tarihleri arasında Ankara'da tertiplenen «Türkiye Bankacılığının Başlıca Sorunları» seminerinde verilen tebliğ metnidir.

etmiş „Kurumlar Vergisi K. (Mad. 8) % 10 oranını benimsemiştir. Bir insicama ihtiyaç vardır.

c) Bankalar Kanunu en fazla önem verdiği konularda âzami vuzuhsuzluk ve tenakuz içindedir. Mevduat konusu her halde en önemli konudur. Tasarruf mevduatı ise kamu himayesinde tutulması zârureti bakımından başta gelir. Halbuki :

aa) Kanun dört çeşit mevduat kabul etmiş (Mad. 26) bunların üçünü (yani resmi, ticari mevduat ve bankalar mevduatını) tarif etmiş, tasarruf mevduatına gelince üç evvelki dışında kalan «her çeşit mevduat» demek suretile gayri mütecanis bir mevduat türü ihdas etmiştir. Diğer tariflerden kaçabilen her unsurun girebildiği bir mevduata tahsisen korunması gerekli «tasarruf mevduatı» demek çeşitli yollardan sakıncalıdır. Çünkü himayenin sınırı genişledikçe etkisi fiilen kaybolmakta ve ayrıca tasarruf mevduatına tanınmış olan imtiyazların haksız teşmili sonuçları ortaya çıkmaktadır. O halde usul tamamile aksi olmalıydı. Pek açık bir şekilde neyin tasarruf mevduatı olduğu tarif edilmeliydi. Bazı unsurların unutulabileceğinden endişe ediliyorsa «diğer mevduat» başlığı altında başka «anbar-hüküm» ihdas edilebilirdi. Fakat anbar vazifesini tasarruf mevduatı ile birleştirmek anlamsızdır.

bb) Bu vuzuhsuzluk yüzünden denetim organı olan Maliye Bakanlığı tasarruf mevduatını zaman zaman daraltmak eğilimi göstermiş, fakat daima mütecanis kararlar verememiş, diğer taraftan imtiyazlardan istifade için, mudiler bankaları ölçüyü daha geniş tutmağa zorlamışlar, bankalar arasında da bu itibarla çeşitli tutumlar hâsıl olmuştur.

2) **Fikrî tenakuz** : Kanunda tenakuzlara misâl vermek mümkün -dür. Kredi hadleri bölümünde (Mad. 38) sermaye ve ihtiyat akçe toplamının % 10 unun, bazı sahalarda % 25 oranının bir şahsa verilecek kredinin sınırı olarak kabul edildiği, bazı sahalarda ise sınır kabul edilmediği görülmektedir. Sermaye ve ihtiyat toplamına göre oran riski dağıtmak veya kredileri daha fazla yaymak içinse bazı sahalarda oranı yükseltmek veya sınırsızlık ile bu gerekçe bağdaşmaz. Meselâ nakliyecilik ile uğraşan müesseselerin daima daha fazla teminatlı olduğu iddia edilemez. O halde risk dağıtımı gerekçesi ile bazı alanlara daha fazla kredi yönelmesini sağlamak fikri arasında münasebet yoktur. Bu iki fikri bir arada tutmak, birinden kısmen feragat anlamına gelir. Kaldı ki böyle bir karmada bazı alanları teşvik gayesine de ulaşılmak mümkün değildir. Eğer bazı sahalara kredinin yönelmesi sağlanmak isteniyorsa o sahaların evvelâ bünyesini kuvvetlendirmek lâzımdır. O zaman krediyi oraya kanunen yöneltmek haklı gözükabilir. Aksi takdirde bankacının risk korkusu kanunî temenniye uymak ar-

zusunu önleyecektir. Bazı alanlarda iflâsların daha fazla olduğu gibi bir intiba içindeyiz. Bu dahi kanunun teşvik isteği ile gerçek arasında bir çatışmaya delâlet etmektedir. O sahalarda iflâsların çokluğu, belki o sahalardaki ticari kuralların, tehlikelerin yeteri kadar bilinmediğinden, yani bunların memleketimiz için yeni sahalara sayılmasından ileri gelmiş olabilir. Böyle olunca bu tehlikesine rağmen kredileri, tedbir alınmadan o sahalara yönelmeğe icbar etmek haklı bir tasarruf sayılamaz.

3) Bankalar Kanununun mevzuatımız içindeki yerini ve ilişkilerini tayin pek güçtür. Bankalar Kanunu hükümleri her konuda kabili tatbik midir? Kanun bazı tarifler vermiş ve bu tarifleri «bu kanunun tatbikatında» (Mad. 2) ibaresi ile tahdit etmiştir. O halde bu hükümler ancak Bankalar Kanununun uygulanmasında nazara alınacaktır. Bir misâl verelim. «Ödenmiş sermaye» tarif edilmiştir (Mad. 2/3). Ödenmiş sermaye kavramı Bankalar Kanunu uygulamasında müteaddit konularda bir ölçü olarak kabul edilmiştir. Kredi hadlerinde, iştirâklere kredide olduğu gibi (Mad. 38, 39). Fakat aynı kavram başka alanlarda etkili olabilmektedir. Arttırma Eksiltme Kanununa göre verilecek teminat mektuplarındaki limit bakımından kavram önem kazanmaktadır. Bu açıdan pek çok anlayış farkları ortaya çıkmaktadır.

Zaman zaman kanunlarımıza tesir eden anlayışlar uzlaşma zaruretleri doğurmakta ve ortaya garip sonuçlar çıkmaktadır. Meselâ banka hisse senetlerinin itibarı kıymetinin bin lirayı geçmeyeceği (Mad. 4/2) hükmüne göre kanun vaznı pek küçük sermayelerden kurulmuş büyük bankalar anlayışını benimsemiştir. Buna mukabil TTK. (Mad. 399) asgarî miktarı 500 olarak tahdit etmiştir. Bu bir başka anlayıştır. Tatbikatta 500 - 1000 hadleri benimsenmek suretile bir yol tutulmuştur. Bu bir bakıma üçüncü bir kanun yaratmıştır.

Faiz nizamı özel bir kanunla düzenlenmiş iken (Ödünç Para Verme İşleri K.) ayrıca Bankalar Kanununda bir hükme yer verilmesi (Mad. 40) tatbikatta tereddütlere yol açmaktadır.

4) **Hukukun umumî prensipleri** : Bankalar Kanununun umumî hukuk prensipleri ile bağdaştırılması imkânsız hükümleri mevcuttur. Bunların başında «mevduatta zamanaşımı» (Mad. 31) adı ile gösterilmiş hüküm gelir. Muamele görmeyen mevduatın 10 sene sonunda, bazı ilâve müddetleri takiben Devlete intikâli Hukuk Devleti fikri ile bağdaşacak gibi değildir. «Banka» ya emenat edilen bir kıymetin bir süre aranmaması sahibi tarafından onun terk edildiği anlamına gelmez. Bununla beraber benzeri bir hâdisede (şirketler hisse senetlerinden mütevellit faiz, temettü gibi unsurların aranmaması sonunda Devlete intikâlini sağlayan 2308 sayılı kanunun birinci maddesi konu-

sunda) Anayasa Mahkemesi Anayasaya aykırılık iddiasını reddetmiştir. Fakat bu karar bizce isabetli değildir.

5) Sermaye : Sermaye konusunda kanunumuz bir asgarî kabul etmekle beraber (2 milyon) nüfus ile sermaye arasında bir oran kurmak esasını (Mad. 6) benimsemiştir. Sermaye ile nüfus arasında oran kurmak bulanabilecek ölçüler arasında en makul olanı sayılamaz. Her mîntakadaki nüfus iş hacmini ifade edemez veya yegâne ölçü bu değildir. Mer'î usul de tabiatıyla «Genel Nüfus Sayımı» na (Mad. 6/8) bağlanmıştır. Nüfus sayımları ise her sene yapılamıyacaktır. Halbuki kanunumuz sermaye ve ihtiyat akçeleri toplamına göre pek mühim konularda neticeler çıkarmaktadır. İki sayım arasındaki durum gerçeğe uygun düşmüş olamaz. Hesap dönemlerine kadar teferruata inen bir kanunun Genel Nüfus Sayımına bağlı kalması anlaşılammaktadır.

Bununla beraber sermayeyi tesbit eden yabancı kanunlar ekseriyettedir (Japonya, Danimarka, Belçika, İran kanunları gibi). Buna mukabil sermayenin tesbitini ve tadilini bazı mercilere bırakan sistemler de yok değildir. (İtalyan kanunda olduğu gibi).

6) İkramiye tatbikatı : İkramiye tatbikatı üzerinde fazlaca durulmaktadır. Evvelki Bankalar Kanunu zamanında ikramiye tatbikatı fiilen kabul edilmiş, fakat kanunî mesnedi olmayan bir uygulama idi; mer'î kanun bunu kanunî bir müessese haline getirdi. Bazı organlar, bazı kararları ile bu tatbikatı tanzimde gayret göstermektedirler. Nitekim artık iddialı, fantazi, hattâ mübalâğlı tatbikat giderilmiş gibidir.

Yalnız hukukî açıdan ikramiye konusunda bunun nasıl bir hukukî muamele olduğunu tâyinde oldukça tereddüt edilmektedir. «İkramiye dâvaları» ve bilhassa gayrimenkûl ikramiyelerinde ikramiye kazananların tamamile korunabildiği bir içtihada bağlanmış denilemez.

Memleketimizde talih oyunlarının kazandığı resmîyet ve şümûl karşısında banka ikramiye tatbikatını yermeğe imkân yoktur. Kaldı ki bu ikramiyelerin sağladığı mevduatın görevi aşikârdır.

7) Durgun kanun : Bankalar kanunu kendini bağlı saydığı hukukî kavramlar bakımından Türk Hukukunun gelişimine ayak uyduramamıştır. Bazı konularda gerekli ayrımlar yapılamamaktadır. Bu yüzden de çeşitli ihtilâflar ortaya çıkıyor. Mütemadiyen gelişen bir iktisadî akışı izleyebilecek nitelikte olmayan Bankalar Kanunu bu gelişimine az çok uymaya çalışan içtihad karşısında bazı konularda ancak kanun olduğu için yaşamaktadır. Kefâlet akdi yanında garanti mukavelesi anlayışı artık memleketimizde içtihaden kabul edilmiş bir akit çeşididir. Fakat bunu, Bankalar Kanununun «kredi» ye eşit saydığı «kefâlet» ile uzlaştıрмаğa imkân yoktur.

8) Mevhumeler : Bankalar Kanunu gerçek yerine bazı mevhumelerle yetinmiş ve bunlardan sonuç alacağını sanmıştır. En önemli ko-

nularda kanunun kabul ettiği tedbirlerin hiç bir etkisi yoktur. Adeta kırtasiyecilikten ibaret kalmaktadır. Bunlar için bazı misller vermek mümkündür.

a) Mstakrizden hesap vaziyeti istenmesini kredi yeterliği için bir tedbir sayan kanunun bu hükmü, bu hesap vaziyetini veren şahıs bakımından hiç bir müeyyide ihtiva etmediği için tamamiyle bir formalite mahiyetini taşımakta, buna mukabil bunları almağı ihml eden banka memuru cezalandırılmaktadır.

b) Bir dereceye kadar kanunun koyduğu yasaklarda da bu nitelik görülmektedir. Bu açıdan, emtia ticareti yasağı, ipotek yasağı ele alınabilir:

aa) Kanunda «emtia ticareti yapma memnuiyeti» diye isimlendirilen yasak (Mad. 49) tatbikatta kolaylıkla bertaraf edilmektedir. Rehin hukuku açısından hiç bir değer taşımayan yediminlik tertipleri ile malikin zilyedliği sözde bertaraf edilmiş olmaktadır. Halbuki esasında değişen bir şey yoktur. nc şahıslar dahi malm olan korumadan istifade edememektedirler.

bb) Gayrimenkl ipotegi yasağı (Mad. 50) konusunda da aynı şeyi düşünmek lâzımdır. Gayrimenkl karşılığı ikrazatın ticaret bankacılığında reddi sebebi kredinin gayrimenkl ticaretine yönelmesini önlemektir. Halbuki iki hususu birbirinden ayırmak lâzımdır. Gayrimenkl ticaretine kredinin yönelmesini önlemek bazı mlhazalarla belki haklı gözükebilir. Fakat bunu yaparken gayrimenkln teminat olmak vasfını da feda etmek için sebep yoktur. Bu iki ihtiyaç karşılamak için çare mevcuttur. Medeni Kanunumuzda mevcut ipotekli borç senedi müessesesinin işleyebilmesi için gerekli tedbirleri almak suretiyle bu gayeye ulaşmak mümkündür. Halen Bankalar Kanununun 50. maddesinde yazılı bir logaritma cetveli kadar karışık yarım kitap sahifesi tutarındaki maddenin gerçekten riayet gördüğünü söylemeğe imkân yoktur. Başlangıçta ipotek yasağı, istisnaları, süreler ile hüküm anlaşılmaz hale gelmiş ve çok kere iyi niyetli olmayan müşterilerin ipotegin iptlini istemesine vesileler hazırlamıştır. «Munzam teminat» denilen şart tahakkuk ederse meşru sayılacak bir ipotek sistemi bir kapıyı yarı açık bırakan bütün tedbirler kadar anlamsızdır. Yasak, bankalar için, bazı memleketlerde terk edilmiştir. Buna mukabil itibar müesseseleri için teslimi meşrut olmayan ve bir sicile tescil suretiyle tekemmül eden menkûl rehni usulünün Bankalarımız için de kabul pek isabetli olur. Filhakika bazı sebeplerle bu çeşit rehin İsviçre' de kabul edilmediğinden memleketimize de böyle bir hüküm Borçlar Kanunu vasıtasıyla intikâl etmiş ise de Fransız mevzuatındaki benzer,

fakat bankalara hasrı gerekli özel bir menkûl rehni kanununa memleketimizde de ihtiyaç duyulmaktadır.

9) Cezada ifrat : Bankalar Kanununun muayyen bir mesleki faaliyeti nizamlayan bir kanun mu, yoksa bir ceza kanunu mu olduğunu kestirmeğe imkân yoktur.

Muvakkat maddeleri ile birlikte bu kanunun hapis veya para cezasını gerektirmeyen hükmü iki veya üç maddeden ibarettir. Onların dahi kıyasen diğer hükümlere sokulması gayretlerine tesadüf edilmektedir.

Evvelâ bu ceza maddeleri niteliği birbirlerinden tamamiyle farklı olan fiilleri aynı gurupta toplamak gibi insicamsız, suçun failinin kim olabileceğini tâyin bakımından mütereddit hükümlerden ibarettir. Fakat asıl mühim olan konu şudur: Böylece bir meslekî faaliyeti nizamlayan kanunlarda ceza hükmü pek mahdud ve pek vahim haller için kabul edilmeli ve suçun nerede başladığının da açıkça gösterilmesi usulü tercih edilmelidir. Aksi takdirde her suç ihdasında bir ceza mahkemesinin müdahalesi zaruridir. Zira ancak mahkeme ceza verir. Fakat suçun mevcut olup olmadığını tâyin ederken ceza mahkemesinin tutumu pek farklı olabilmekte ve sonunda Bankalar Kanunu bu konuda mütehassıs mahkeme olan Hukuk ve Ticaret Mahkeme ve Yargıtay Dairelerinin içtihadından faydalanmak imkânından mahrum kalmakta ve cezaî içtihad yoluyla Bankalar Kanunu yargılama yorumuna tabi tutulmaktadır. Bu ceza vermekte ifratın kanunu yapanlarca düşünülmeyen, beklenmeyen bir neticesi olmuştur.

Sizin Bankanız

TÜRKİYE HALK BANKASI

Memleketin her köşesinde hizmetinizdedir.

(Basın : 28408 - A - 21630)

PARANIZ KIYMETLİDİR

Onu,

TOPRAĞA GÖMECEĞİNİZ
YERDE

BANKAMIZDA DEĞERLENDİRİNİZ

TÜRKİYE
EMLÂK **KREDİ**
BANKASI

BANKALARDA BAZI MALÎ TAHLİL ve İSTİHBARAT MES'ELELERİ HAKKINDA (*)

— II —

Necdet DURAKBAŞA

Öz Varlık Kavramı ve Müşteri Kredi Değerliliğindeki Önemi

Önce, şunu belirtmekte fayda görüyorum; Bu yazıda dokunulan hususlardan bir kısmı tartışmalıdır ve şüphesiz bu gibi konulara ilişkin görüşler, tamamen şahsî görüşlerimdir.

1) Öz Varlık Anlamı :

Özvarlık deyimi ne anlama gelmektedir? Bu bir işletmecilik - muhasebe terimi mi, yoksa hukukî bir terim midir? Ya da her ikisi midir? Özvarlık deyiminin bankacılığımızda malvarlığı (serbest varlık - krediye esas varlık) deyimine karşı tutulduğu sık sık görülmektedir. Malvarlığı, bir şahsa ait ise, o şahsın sahip olduğu menkul, gayri menkul tüm varlıklardan (maddî ve gayri maddî varlıklar dahil) borçları düşüldükten sonra arta kalan varlığı ifade eder. Şahıs malvarlığına dahil olan kıymetlerden bir kısmını bir işletmeye tahsis etmiş ise, işletme açısından tahsis edilen bu kıymet (Özsermaye) - özvarlıktır.

Tahsis edilen özsermaye hemen tahsis anından başlayarak işletmenin kâr amacına ulaşmak üzere devamlı değişikliklere uğramakta ve bu değişiklikler faaliyet - hesap dönemi sonunda değerlendirilerek kâr veya zararı doğurmaktadır. Demek oluyor ki, özsermayenin belirli bir amaçla bir işe tahsisi anından başlayarak aslında özsermaye aynı değeri korumamaktadır. Ya daha fazla ya daha noksandır.

Özvarlık deyimi, aktif kıymetlerin hesaplanıp, değerlendirilip ondan borçlar düşüldükten sonra kalan varlığı ifade ettiği için, işletme açısından bir nev'i malvarlığı anlamına karşı gelmektedir.

Şimdi, şayet şahsın bütün malvarlığı işletmeye tahsis edilmiş ise, şahsın malvarlığı ile işletmenin özvarlığı eş anlama gelmektedir. Ama, şayet şahsın işletmeye tahsis ettiği değerler dışında bir malvarlığı varsa, işletmenin özvarlığı ile şahsın malvarlığı birbirinden esaslı surette ayrılmaktadır.

Şu halde, işletme bakımından hukukî bir muhtevayı taşısa da özvarlık deyimi daha çok bir işletmecilik ve muhasebe deyimidir.

(*) Bu yazının ilk kısmı Banka Dergisi Temmuz/1968 sayısında yayınlamıştır. Son kısmı bir sonraki sayıda çıkacaktır.

2) Özvarlığın Müşteri Kredi Değerliliğindeki Yeri - Önemi, Karşılaşılan Bazı Mes'eleler :

Kredi değeri açısından, kredi şüphesiz bir işletmeye (bir işe) açılmaktadır. Ve normal şartlar altında genel kural; bir işletmeye en fazla özvarlığı kadar kredi tesbit edilmesidir (*). Ancak, sahiplerin krediye etkiliyen vasıfları ve mal varlığının - işletmenin hukuki ne'ine göre değişmekle birlikte - işletmenin kredi değerliliğinin tesbitindeki önemi bazı yanlış anlamalara ve değerlemelere yol açmaktadır.

Diğer bir yanlış anlama, kredi ve teminatın birbirleriyle karıştırılmasından doğmaktadır. Bir işletme, sahiplerinin işletmenin kaderine olan menfaat bağları dolayısıyla işletmeye açılacak kredilerde onların işletme dışındaki malvarlığından teminat alarak faydalanabileceği gibi, hatta üçüncü şahıslarla bazı menfaat ilişkileri kurarak onların malvarlığından da aynı yolda istifade edebilir.

Geri kalmış ekonomilerde sermaye kıttır. Özellikle likidite zayıftır. Halkda, para kıymetindeki büyük değişimleri telafi edebilmek üzere, gayrimenkul mallar edinmeğe meyil fazladır. Öte yandan, işletmenin, sahibinden ayrı bir mevcudiyeti, bir şahsiyeti bulunduğu kavramı yer etmemiştir. «İşletmenin şahsiyeti» kavramı bir işletmecilik ve muhasebe prensibidir.

Geri kalmış ekonomilerde bankalar, alabildiğine bakir alanlar için, yatırımlar yapacak müteşebbislere, işletmenin ve işin tetkikine lüzum görmeksizin, belki sadece müteşebbisin teşebbüs gücüne ve piyasada genellikle kazanç imkânlarının genişliğine bakarak — aksi bir durumda aldıkları sağlam teminata başvurabileceklerini de hesaba katıp — likidite sağlamaktadırlar.

Bu tutum, bir süre büyük sakıncalar doğurmamaktadır. Ekonomi gelişme safhasına girince, çeşitli teşebbüsler arasında rekâbet büyümekte ve iyi bir hesap ve tetkike dayatılmaksızın girilen teşebbüsler bir süre sonra aldıkları borçları ödeyemez hale düşmektedirler. O zaman bankalar için de «alarm zili» çalmakta ve işletmelerin mali yönlerinin etüdü büyük önem kazanmaktadır. Yurdumuz yukarıda belirttiğimiz ilk dönemden geçtikten sonra, halen gelişmekte olan bir ekonominin, ikinci dönemin mes'eleleriyle karşı karşıyadır. Ve bu sebeble de işletmelerin etraflı şekilde ve mali tahlil usulleriyle tetkiki gittikçe daha büyük önem kazanmaktadır.

Bilindiği gibi, bankacılıkta likidite esası, herhangi bir işletme için olduğundan daha da önemlidir. Donmuş alacakların bir bankanın likiditesini sarsacak şekilde artması, o bankanın faaliyetini durdurmasına yol açar.

(*) Burada kastedilen daha çok kısa vadeli kredilerdir.

Açıklamalarımızın bir özeti ve sonucu olarak;

1 — Kredinin işletmeye, belirli amaçlarla - ve normal şartlar altında genel kurûl olarak özvarlığı tutarını aşmamak üzere - açılacağı,

2 — Sahip ve yöneticinin genellikle aynı olduğu şahıs işletmelerinde işletme şahsiyetini sahipten ayırmak zorluk göstermekte ise de, buna zorunluk olduğu,

3 — Teminatın, kredi ihtiyacını ve miktarını tesbitte değil, ancak teminde (teminata almada) bir rolü bulunduğu, ortaya çıkmaktadır. Bu görüşün uygulamadaki sonucu, şahıs işletmelerinde sahibin mal varlığı veya işletmenin sağlayacağı teminat durumu ne olursa olsun, kredinin işletmeye, belirli amaçlar ve ölçülerde açılacağı hususudur.

Ancak, bu gün bankacılığımızda uygulama ne yazık ki genellikle bu görüşü doğrular durumda değildir. Ve bu tutum, kredinin terbiyevi rolü açısından da kötü sonuçlar doğurmaktadır. Bu itibarla, ilgili makamlarca, özellikle Bankalar Birliği'nce bu esasın uygulanması hususunda ısrar edilmelidir.

Özvarlık mefhumunu böylece belirtip, şahıs işletmelerine uygunlayınca vardığımız sonuçlar, yolumuzu, şahıs ve sermaye şirketlerinde veya karma şirketlerde de aydınlatacaktır.

Kollektif şirket statüsündeki işletmelerde çoğu kere ortaya çıkan mes'ele, şahıs işletmelerindekinden farklı değildir. Yani, ortakların işletme dışındaki malvarlığı da - icabında üçüncü şahısların alacakları için bunlara da başvurulabileceğine göre - kredi tesbitinde dikkate alınacak mıdır? (*) Hemen işaret edelim ki, şahıs işletmelerinde belirttiğimiz nedenlerle, buna imkân olmamak gerekir. Ancak, gerek şahıs işletmelerinde gerekse şahıs şirketlerinde, sahiplerin işletmenin dışındaki malvarlığı hakkında bilgi vermek kredi kararcısı için - özellikle teminat bakımından sağlayabileceği faydalar açısından - şüphesizki faydalıdır. Ama, işletmeye kredi tesbitinde esas bir unsur olamaz.

Ancak, Yurduumuzda, mevcut mevzuatın otofinansman ve özsermaye artırımında işletme sahiplerini sürüklediği zorluklar vardır. Bu gibi zorluklar işletmeleri, dolaylı otofinansmana götürmektedir:

1 — Şahıs şirketlerinde, özsermaye ve ihtiyatlarından başka dağıtılmamış kârlar, firma sahiplerine borçlar kalemleri özvarlığa dahil olacak mıdır ve kredi tesbitinde dikkate alınacak mıdır?

(*) Kollektif şirketlerde ortak mallarına başvurmada karşılaşılan güçlükler hakkında bakınız, BANKA Dergisi Cilt: 5, Sayı: Haziran/1968, Sayfa: 21, 22. (Kollektif Şirket Ortaklarının Şirketin Borçlarından Ötürü Şahsî Sorumluluğu — Dündar Özbil)

Bu gibi kıymetlerin -şayet o faaliyet devresinde kullanılmışlarsa- ve özellikle devamlı şekilde işletmeye tahsis edilmişlerse- gerek özvarlığın tesbitinde gerekse ilgili mali tahlil nisbetlerinin (*) değerlendirilmesinde dikkate alınması gerekmektedir. Ve bu, işletme- mal sahibi ayırımında, aslında Yurdumuzda ortaya çıkan özel bir durumun yarattığı bir istisna olarak değerlendirilmelidir.

2 — Sermaye şirketlerinde işletmenin tetkik edilen devresinde kullanılan ortaklara ait fonları ilgili mali tahlil nisbetlerinin değerlendirilmesinde dikkate almak gerekirse de, bu defa, bunları kredi tesbitinde özvarlığın dışında tutarak esas prensibe (işletme - mal sahibi ayırımına) sadık kalmak icap edecektir.

(*) Mali Tahlil Nisbetleri Hakkında Bakınız : Bankalar Birliği 20 Sayılı Yayını, Yıl : 1963.

Anker

YAZAR KASALARI

Olympia

YAZI ve HESAP MAKİNALARI

Astota

MUHASEBE ve HESAP
MAKİNALARI

Yukarıdaki makinaların Türkiye Genel Mümessili olan firmamız bunların muntazam bir şekilde tamir ve bakımı için İstanbul Merkezimizden başka aşağıdaki şehirlerde de mütehassıs teknisyenler idaresinde Bakım Servislerini Sayın Müşterilerinin hizmetine arzettiğini bildirmekle şeref duyar.

BUROMAKİNA

TİCARET ve SANAYİ LİMİTED ŞİRKET

Bankalar Caddesi 54 Karaköy — İstanbul

Tel : 44 21 19 — 49 77 81

Ankara :

Sümer Sokak 7/4
Yenişehir
Tel : 12 83 10

İzmir :

Fevzipaşa Bulvarı 13,
Banco di Roma üstü
No. 201 - 202
Tel : 33 27 3

Adana :

Abidin Paşa Cad.
10. Sokak No: 119
Tel : 64 15

BANKALARIMIZDA İŞTİRAKÇİLİK VE SANAYİLEŞMENİN FİNANSMANI

Prof. Dr. Haydar KAZGAN

Aşağıda, Prof. Dr. Haydar Kazgan'ın «Bankalarımızda İştirakçilik ve Sanayileşmenin Finansmanı» konusundaki bir etüdünün «Giriş» kısmını veriyoruz.

Ocak/1967 sayımızda Haydar Kazgan'ın «Sermaye Piyasası İçin Bir Teklif» adlı yazısını yayınlamıştık.

Kazgan, yeni etüdünde konuyu derinleştirmekte ve Yurdumuzda (Bankalarımızın iştiraklerini etraflıca tetkik ederek) bu günkü koşullar altında sermaye piyasasını kurmanın imkânsızlığı görüşünü savunmaktadır.

Önce de belirttiğimiz gibi, Dergimiz görüşü, Sayın Kazgan'ın fikirlerine bir çok noktalardan uymamaktadır. Ancak, Prof. Dr. Haydar Kazgan'ın etraflı tetkiklerinden Bankalarımızın ve Bankacılığımızın yararlanacağı pek çok husus vardır. **BANKA Dergisi**

KISIM I GİRİŞ

1 — Kalkınmada Banka İştirakçiliğinin Önemi.

Kalkınma safhasında bulunan ve bunu plânlı bir kalkınma olarak ele almış memleketlerde tasarruf kaynaklarını azamileştirmek ve bu tasarrufları iktisadi gelişme haddini sosyal hedefleri de gözeterek azamiye çıkaracak olan yatırımlarda kullanmak, üzerinde en çok tartışılan bir konu haline gelmiştir.

Plânlı kalkınmayı, piyasa düzeni içinde ve özel teşebbüse nisbi olarak büyük pay ayırmak suretile gerçekleştirmek isteyen geri kalmış memleketlerde özel tasarrufların ve özel sermayenin kalkınmanın hedeflerine uygun yatırımlara yönelebilmesi için bazı tedbirlerin alınması zaruri görülmektedir. Bu tedbirler iktisat dilinde devlet sermayesi ve teşebbüsü ile gerçekleştirilecek enfastrüktürlerle izah edilmektedir. Devlet yatırımları, özel teşebbüsü plân hedeflerine bağlayabilmek için gerekli müşevvikleri hedef tutan yatırımlar niteliğinde olacak, teknik tabirle, özel sermayenin plân hedeflerine uygun yatırımlara yö-

nelebilmesi için gerekli olan «dıştan tasarruflar», «dıştan faydalar» sağlayacak yatırım ve harcamalar olarak uygulanacaktır.

Fakat gelişme halinde olup bilhassa sanayileşme safhasında geri bulunan memleketlerde enfastrüktür ihtiyacının karşılanmasını tamamen devlet sektörüne yüklemek, toplam milli gelir içinde devletin kullanacağı payı arttırmak neticesini doğurmaktadır. Devlet bütçesi enfastrüktür ile ilgili yatırım ve harcamaların kaynağı olduğunda, artan enfastrüktür ihtiyacı devlet gelirlerinin de arttırılmasını gerektirmektedir. Bu artış gelirden alınan vergilerle karşılandığında özel kesimin yatırılabilir fonlarını azaltmakta, vasıtalı vergilerle karşılandığında ise geniş halk kitlelerini cebri bir tasarrufa zorlamakta, gelişmeden faydalanma imkânlarını yok etmektedir. Üçüncü bir yol olan enflasyon ise, yine geniş halk kitlelerini cebri tasarrufa zorlayarak kalkınmadan faydalanma oranlarını düşürürken, ikinci şekilden farklı olarak özel sektör içinde kalkınmaya en az katkı yapmış olanları en çok mükâfatlandırmak gibi çok gayrı adil bir netice doğurmaktadır. Bu durumda tek çıkar yol enfastrüktürlerin bir kısmının finansmanını bütçe dışına çıkarmak, özel iradi tasarruflarla finanse etmeye gitmektir.

Türkiye’de de olduğu gibi, geri kalmış memleketlerin çoğunda geniş halk kitlelerinin sosyal güvenliği kurumlaştırılmış değildir. Bu maksatla halkın, meselâ Türkiye’de olduğu gibi, işçi, memur statüsüne girebilmiş olanların yanında bu statü dışında kalmış olan küçük esnaf, küçük çiftçi durumundakiler sosyal güvenliklerini kendi tasarruflarını bilhassa bankalarda mevduat olarak bulundurmak suretile sağlamaya çalışmaktadırlar. Ayrıca mevcut Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emekli Sandığı tarafından sağlanan güvenliğin yetersiz oluşu dolayısıyla, işçi ve memur statüsünde olanlar da, aynı maksatla mevduat bulundurmak yoluna gitmektedir. Bunun dışında Türkiye’de olduğu gibi geleneksel toplumlarda, geleneksel nakit iddiharı son senelerde bankalarda mevduat şekline doğru süratli bir kayma göstermektedir. Buna bankaların mevduat çekmek için başvurdukları propagandanın da etkisini ilâve edecek olursak, diğer gayrı iradi tasarruf kaynakları yanında ve hatta onları ikâme etmeğe elverişli bir iradi tasarruf kaynağı olarak banka mevduatını ele almak suretile kalkınmanın finansmanı konusunda bazı yeni yorumlar yapılmasını mümkün görüyoruz.

Fakat genellikle, Türkiye’de de olduğu gibi, bu şekilde toplanmış olan banka mevduatı kısa vadeli mevduat halindedir. Fakat bu formel ve hukuki açıdan böyledir. Oysa ki, mevduat hesap bakiyelerinin durumu bunların uzun vadeli olarak kullanılması mümkün finansman kaynağı olabileceğini göstermektedir.

Formel ve hukuki olarak kısa vadeli fonlar sayılması gereken bu mevduatın yatırım finansmanında kullanılması, bunları uzun vadeli kredi olarak talep eden özel firmaların hukuki ve iktisadi bünyesinin yetersizliğinden ileri gelmektedir. Ayrıca bu fonların uzun vadeli yatırımlarda kullanılmasında plân hedeflerine bağlılık zorlukları da, makro - ekonomik yönden de hiçbir garantiye bağlanamadıklarını göstermektedir. Bu sebeble özel teşebbüsün bu fonlardan uzun vadeli yatırımların finansmanı için istifade edebilmesinin hukuki ve iktisadi yapıda bir değişmeye lüzum göstereceği ortaya çıkmış olmaktadır. Başka bir deyimle, özel teşebbüs gerçek anlamda anonim şirket statüsü içinde ve plân hedeflerine bağlılık garantisi ile bu fonlardan istifade edebilir duruma sokulmalıdır.

Fakat bugünkü şartlar içinde, her geri kalmış memlekette olduğu gibi, Türkiye'de de özel teşebbüs için bu şekle girmenin, piyasa şartları içinde elverişli olmadığı, külfetli olduğu bir gerçektir. Ayrıca bu anonim şirketlerin kuruculuğunu üzerine alacak teşebbüs kudretinin de var olduğu söylenemez. Kısa vadede kendini amorti eden ve yüksek kârlar vadeden sahaların bolluğu özel teşebbüs erbabının bu yüksek kârları ancak uzun vadede gerçekleştirebilecek yatırımlara girmelerine mani teşkil etmektedir. Oysa ki, yukarda bahsettiğimiz gibi, bir kısım enfastrüktürü bu arada bilhassa stratejik ham madde ve sermaye malları üretimini özel sermaye ve teşebbüs kudretine bırakmak zorunluğu vardır. Hatta bu zorunluk ortanın solundaki karma ekonomi halinde dahi bahis konusu olacaktır. Bu itibarla özel sermaye ve teşebbüs kudretinin nisbi öneminin azaltılmaması için de mevcut özel teşebbüs ve sermayenin plân hedeflerine uygun ve bilhassa enfastrüktür yatırımlara yöneltilmesi gereklidir.

İşte böyle bir netice elde edebilmek için banka iştirâkçiliği ilk zamanlar eksik olacak özel teşebbüs kudretinin yerine ikâme edilecek, daha sonra bu iştirâkler bankaların hukuki ve iktisadi yönetiminden kurtularak gerçek anlamda özel teşebbüs niteliğine kavuşacaktır. Bu vetire içinde özel teşebbüs bankaları da yer alabileceği için, ilk etaptaki «güdümlü» işletmelere kamu teşebbüsü niteliğini de vermeğe lüzum kalmayacaktır.

Gerçekte bu sistem, daha evvelki bir yazımızda (*) da ifade ettiğimiz gibi sermaye piyasasına kademeli bir şekilde geçiştir. Bugün Yurdumuzda sermaye piyasasının hemen gelişebileceğinden ümitli olanlar, Türkiye'de istenilen efsafta anonim şirket kurucu müteşebbisinin bulunduğu ve halkın bu şirketlere rağbet göstereceğine inanmaktadırlar. Bu iki faraziyenin bugünkü gerçeklere uyduğunu iddia et-

(*) Bakınız : BANKA Dergisi, Cilt: IV, Sayı 1

meğe pek imkân olmadığına kani bulunduğumuz için, teklif ettiğimiz sistemin, sermaye piyasasının kuruluşu için rakipsiz olduğunu da düşünmekteyiz.

2 — Banka İştirâkçiliğinden Sermaye Piyasasına Geçiş.

Bugün Türkiye'de özel ve kamu müesseseleri olarak bankalar bir kısmı kanuna bağlı bir kısmı da kuruluş gayeleri veya yatırım alternatifleri içinde muhtelif sınaî ve ticarî faaliyetlerde iştirâkçi durumdadırlar. Bu iştirâkçilik de % 100 iştirâkçilikten başlayarak, yarıdan fazla hisseye iştirak ve nihayet yarıdan az iştirâkçilik şeklindedir. Yalnız gerek kamu ve gerek özel bankaların bugünkü iştirâk durumları ve politikaları ile, sermaye piyasasına geçiş ve kalkınma hedeflerine uygun iştirâkçilik ve politikası arasında farklar olacağı şüphesizdir. Bu iştirâklerin bir kısmı, aşağıda göreceğimiz gibi, gerek plânlı kalkınma hedefleri içinde enfastrüktür niteliğini arzetmeleri ve gerek sermaye piyasasına geçişi hazırlayacak nitelikte olmaları veya kolayca sokulabilmeleri mümkün iken, bazıları bu tasnifin tamamen dışında bırakılmak gerekmektedir.

Bu durumda bankalarımızın iştirâk bünyesi ve politikasını yeni baştan düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Fakat asıl önemli mesele, neden bu görevin bankalara verilmesi gerektiğidir. İddiaya göre şimdiye kadar Türk bankacılığı iştirâkçilikte hiç de muvaffak olamamıştır. Şimdi aynı bankalara bilhassa enfastrüktür görevini yerine getirecek daha girift veya daha teknik ve iktisadî sorunluğu olan işletmeleri kurmak ve bir müddet yönetmek görevi verilmek isteniyor. Bu nasıl olur, denebilir. Fakat asıl mühim olan işin finansman cephesidir. Şöyle ki, bankalar kısa vadeli mevduatlarının en fazla % 10 unu ve uzun vadeli mevduatlarının da % 50 sini tabii uzun vadeli mevduatı ilerde hisse senedi ile değiştirmek hakkı verilmek v.s... gibi tedbirlerle cazip hale getirmek şartile - plânlı kalkınmanın enfastrüktür ihtiyacını karşılayacak işletmeleri kurabilecek yegâne örgütlerdir. Bugün Türkiye'de halk, bankalara büyük ölçüde itimat göstermekte ve son yıllarda altın iddiharından da büyük ölçüde vazgeçerek -bu vazgeçme, gelir için gayri menkul edinmeye de sirayet etmek üzeredir- tasarruflarını mevduat olarak değerlendirmektedir. Bu tasarruf kaynağından sermaye piyasasının doğrudan doğruya faydalanması, tecrübelerin gösterdiği üzere, hemen hemen imkânsızdır. Gerçekte son yıllarda bazı anonim şirketler sermaye toplamakta başarı göstermişlerdir. Fakat bu toplanan sermaye geniş halk kitlelerinin tasarrufu değildir; belirli iş muhitlerinden toplanmıştır. Bu itibarla «Halka açık anonim şirketler» esasları teorik yapısı ile yerin-

de olmasına rağmen, tatbikatta istenileni veremeyecektir. Kaldı ki, bu nev'i şirketlerin bahis konusu olan enfastrüktür yatırımlara yöneleceği, plân hedeflerine bağlı olacağına dair de hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Oysa ki, bugün Türkiye'de karma ekonomi ile kalkınma özel sermayenin bugün devlete ait görülen yatırım faaliyetlerinde devlet sermayesinin ve teşebbüs kudretinin yerine ikâmesi ile mümkündür. Aksi takdirde yani bugün olduğu gibi bütün enfastrüktür ihtiyacını devlet sermaye ve yönetimine bırakmak, bu ihtiyacın şiddeti ve nisbî öneminin gitgide artacağı gerçeğine göre, Türkiye'yi şu anda istenmeyen bir düzene fiilen götürecektir. Özel sektör boya sanayii ile yalnız karıştırma ve kutulama, montaj sanayii diye vida sıkıştırma, ilaç sanayii diye de anbalajlamada ihtisaslaşmakla kaldığı müddetçe, Türkiye'nin ekonomik şartları, iktidar partisini bir faşizm zihniyeti içinde bile olsa, Doğu sosyalizmine örnek bir devletçiliğe götürecektir. Bu itibarla sermaye piyasası ve halka açık anonim şirket tipi ile gerçek anlamda ve plânın hedeflerine uygun faaliyet gösterecek sinai işletmeler kurmak; rejiminin teminatı sayılmak lâzımdır.

Türkiye'de bugün olduğundan farklı olarak tüketim malları imalatını artırmak ve fiyat seviyesini geniş halk kitlelerinin bu mallara talep yaratacak seviyede tutmak ve yine geniş halk kitlelerini daha yukarı seviyede gelirlerle kavuşturabilmek için, üretim malları sanayiine, ihracaata yönelmiş sanayiye ve bunlar için gerekli enfastrüktür sanayiye öncelik vermek veya bu sanayii daha hızlı bir tempoda kurmak gereklidir. Bu sebeple özel sermayeden, geniş halk kitlelerinin iradî tasarruflarından istifade edecek bir sistem kurmak zorunluğu vardır. Bu da ancak bugünkü şartlar içinde banka sisteminin öncülüğü ile olabilir.

Gerçekte banka sistemi bugünkü teknik kadrosu, elemanları ile böyle bir teşebbüsü organize edecek nitelikte değildir. Fakat bu seviyeye en kısa bir zamanda gelebilecek yegâne örgüt yine de banka sistemidir. Ayrıca fonların kaynağı banka sisteminde olduğundan işin riskini asgariye indirebilmek için de tek çare bu yoldur.

Şimdi bu fikre sahip çıktıktan sonra bütün mesele hangi bankaların hangi işletmeleri kuracakları ve bunları ilerde ne şekilde halka devredeceklerdir.

3 — Banka İştirâkçiliğinin Şekli ve Tekniği.

Kamu sektörü ve özel sektör bankaları arasında yine bir ayırma yapmağa devam ederek kamu sektörü bankalarına gerçek anlamda enfastrüktür işletmeleri kurmak, buna mukabil özel sektör bankala-

rına büyük firma tekniği içinde dolaylı enfastrüktürlerin kurulması görevini vermek yoluna gidilebilir. Bu tefriki yapmanın bir sebebi de şudur: gerçekte bazı enfastrüktür işletmeler bu niteliklerini belki uzun müddet düşük fiyat politikası ve bu sebeple devamlı işletme seviyesinde zararlar getiren faaliyetleri sayesinde elde edeceklerdir. Bu itibarla kamu sektörü bankalarının tek veya gruplar halinde birleşerek meydana getirecekleri Holding ler içinde bu zarar eden işletmelerin yanında, bu zararları telâfi edecek ve bu suretle holding hisse senetlerinin zamanla halka intikâlini sağlayacak kârları verecek işletmelere de sahip bulunmaları gerekecektir. Bu durumda Holding hissedarlarına asgari bir temettüü garanti edecek bir sistem ancak devlet bankaları ile kurulabilecektir ve bu sistem icabında Holding'e gerekli subvansiyonun devletçe verilebilmesi için de gereklidir. Oysa ki özel sektör bankalarının kuracakları Holding'lerde yer alacak işletmelerin nakdi kârlılıkları ön plânda tutulacak, yalnız bunlar arasında riziko farkları bulunacaktır.

Bu şekilde kurulacak Holding'lerin kuruluş finansman kaynağı muayyen ölçülerde bankaların mevduatı ve halka doğrudan doğruya satacakları hisse senetleri olacaktır. Diğer taraftan aynı bankalar mevduatı daha cazip kılmak için vadesiz mevduata daha düşük, vadeli mevduata daha yüksek oranlarda faiz ödemek veya bunları muayyen müddetler sonunda hisse senedine tahvil etmek garantisini vereceklerdir. İlk aşamada halka doğrudan doğruya satılacak Holding senetlerinin nominal değerleri ile derhal nakde tahvilini Holding bankaları taahhüt edeceklerdir. Bu taahhüt ileride Holdingin sermayesi tamamen özel kişilerin eline geçtiği zaman kaldırılabilir.

Netice itibarile gerek özel sektör ve gerek kamu sektörü bankalarının teker teker veya bir araya gelerek, hatta özel ve kamu sektörü bankalarından bazıları bir araya gelerek kuracakları Holding şirketlerinin kuruluş sermayesinin kaynağı olarak mevduat ve halka satılacak ve bankaların garantisini taşıyacak olan hisse senetleri yanında halihazırda bankaların sahip oldukları işletmeler, iştirâkler de diğer iştirâkçilerle birlikte yer alabilir. Açıkçası şimdi, bankalarımız iştirâkçi oldukları veya tümü kendi malları olan işletmeleri, plân hedeflerine göre bu Holding'lere verilecek görevleri başaracak nitelikte olanları da kapsayan bir Holding'leşme hareketine götürebilirler. Bu işletmelerin büyümeleri, modernleştirilmeleri, enfastrüktür niteliğine kavuşturulmaları ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Bu maksatla bugünkü bankacılığımız iştirâklerini bir gözden geçirmeyi faydalı buluyoruz.

4 — Türkiye'deki Banka İştirâkçiliği Ve Plânlı Kalkınma Hedefleri

Türk banka sistemindeki iştirâkçilik iki yönlüdür. Bunlardan bir tanesi muhtelif işletmelerin sermayesinin bir kısmına iştirâktir. Diğer ise sermayesinin tümünün banka tarafından konulduğu iştirâklere dir. Diğer taraftan birinci kategoriye girenleri % 51 den aşağı ve yukarı olanlar şeklinde de bir ayırma tabi tutmak gerekir.

Aslında Türk banka sistemindeki iştirâkçilikde; bilhassa hususi kanunlarla kurulmuş bankalarda iştirâkçilik için bankacılıkla, bankacılık için iştirâkçilik diye bir ayırma da yapmak mümkündür. Nitekim hususi kanunla kurulmuş bankaların bir kısmı muhtelif sınaî işletmeleri kurmak ve işletmek, bunlara gerekli finansman kaynaklarını temin etmek için bir nevi holding şeklinde gözönüne alabileceğimiz bankalardır. Fakat bunlar da dahil olmak üzere, bilhassa son yıllarda, bankacılık faaliyetinin, iştirâkçilik faaliyetinin yanında, çok daha etken hale getirildiği de bir gerçektir. Şöyle ki aslında iştirâkçilik ve sınaî müessese kurmak ve işletmek görevini üzerine almış bankalarımız münhasıran bankacılık faaliyetlerini ön plâna almışlar ve iştirâkçilik, bazılarında işe yaramaz üvey evlât muamelesi görmeğe başlamıştır.

Bilhassa devlet sermayesi ile kurulmuş bankaların birçoğunun kuruluş gayelerinin başında, Türkiyenin sınaî kalkınması ve bu arada kalkınmanın enfastrüktür ihtiyacının karşılanması vardır. Fakat bugün bu bankaların iştirâk politikalarına şöyle bir göz atarsak gayelerinden ne kadar uzaklaştıklarını görmemiz mümkündür. Oysa ki, fonların arz elâstikiyetini elinde bulunduran bir banka sistemi içinde bu görevi üzerine almış bankaların iştirâkçiliğinin Türkiye'nin sanayileşmesine katgısı bugünkünün kat kat üzerinde olmak lâzımdır. İşte biz durumu bu inanış içinde ele alarak, sonraki yazılarımızda tahlile girişeceğiz.

SINAI ANONİM ŞİRKETLERDE MÜSECCEL SERMAYE ÖZ SERMAYE MÜNASEBETLERİ

Nejat GÜLEN

(T. Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
Mali Tahlil Müşaviri)

Bazı Anonim Şirketlerin bilançolarında müseccel sermaye tutarı ile ihtiyatlar ve ihtiyat mahiyetindeki diğer kalemler tutarı arasında büyük bir nisbetsizlik olduğu görülmektedir.

Bilhassa tekâmül halinde olan endüstri işletmelerinin bilançolarında 1-2 milyon lira müseccel sermayeye karşı 5-10 milyon lira tutarında ihtiyatlar görülmesi son zamanlarda olağan bir hâl almıştır.

Bilindiği gibi müseccel sermaye, Ticaret Kanunu hükümlerine göre tutarının doğruluğu tescil edilmiş, kat'î, bilinen, artması veya azalması bir takım formalitelere ve Devlet kontroluna bağlı olan tutardır. Bu, şirket ortaklarının şahsi varlıklarından ayırıp bir araya getirdikleri ve aynı zamanda sorumluluklarının da hududunu gösteren bir miktardır. Kanun, üçüncü şahısların yanıltılmaması için bir çok hükümler koymuş esas sermaye tutarının sıhhatine dikkat etmiş, artış ve azalışını da nizamla bağlamıştır. Zarar halinde veya işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idame ettirebilmek için de elde edilmiş olan kârların tamamının tevzi edilmesine müsaade edilmemiş, kanunî ihtiyat ayrılması mecburiyeti konulmuştur. Zira Ticaret Kanununa göre esas olan konulmuş sermayedir. Sermaye üçüncü şahıslar için çok önemlidir. Üçüncü şahıslar, davranışlarını ilk bakışta sermaye miktarına göre düzenliyeceklerdir. Sermaye nekadardır fazla ise o kadar büyük ve güçlü bir şirket ile karşı karşıya olduğu bilinecek, malî ve ticarî münasebetler ona göre ayarlanacaktır.

Şirket sermayesi, artan iş hacmine yetmiyorsa normal olarak artırılması icabeder. Bu bakımdan Ticaret Kanunu, sermaye tezyidine ait birçok emredici hükümler vaz etmiştir. Bu hükümler yerine getirilecek ve üçüncü şahıslar, sermayenin kaç lira olduğunu şüpheye mahal bırakmıyacak bir şekilde öğrenmiş olacaklardır.

Halbuki tatbikatta sermaye artışına sık sık başvurulmadığı, sabit kalan müseccel sermayenin yanında ihtiyatların arttığı görülmektedir. Bugün öyle şirketler vardır ki müseccel sermayesi 5 milyon lira olduğu halde ihtiyatları 50 milyon lirayı geçmiştir .

Şüphesiz kuruluş anı hariç, hiçbir şirketin müseccel sermayesi ile öz sermayesi birbirine eşit olmayacaktır ve böyle bir eşitliğe imkân yoktur. Muayyen bir sermaye ile kurulmuş olan bir şirket faaliyete geçtikten sonra ya kâr ya zarar edecek ve bu kâr veya zarar öz sermayenin müseccel sermayeye nazaran artıp azalmasına sebep olacaktır. Artışlar kâr, ihtiyat vs. şekillerde, azalış da zarar ile ifadesini bulacaktır.

Ancak müseccel sermaye ile öz sermaye arasında yukarıda açıklandığı şekilde büyük muvazenesizlikler de olmaması gerekir. Şirketin varlığı artıyorsa, nazari olarak, bu hususun müseccel sermayede de kendini göstermesi icabeder.

Öz sermaye ile müseccel sermaye arasındaki muvazenesizlik halinin sebeplerini, mahzurlarını ve düzeltilmesi çarelerini inceleyebilmek için nazari bir misâlden hareket etmek faydeli olacaktır.

(A) Anonim Şirketinin basit malî durum tablosu aşağıdaki gibidir:

(Rakamlar «000» eklenerek okunacaktır)

Cari Aktifler	28.000	Cari Borçlar	19.000
Kasa -Banka	500	Bağkalara	9.000
Ham-yard. madde	500	Satıcılar vs.	2.000
Mamul	12.000	Vergi	5.500
Müşteri	14.000	Ödenecek temettü	2.500
Sair	1.000		
Sabit Kıymetler	60.000	Uzun Vâdeli Borçlar	10.000
Sair Aktifler	12.000	Öz Sermaye	71.000
Eşam-Tahvil	4.000	Müseccel sermaye	10.000
Yapılmakta olan işler	6.000	İhtiyatlar	54.000
Sair	2.000	1967 net Kârı	7.000
Toplam :	100.000	Toplam :	100.000

Son devre faaliyeti 15 milyon lira kâr ile neticelenmiştir. 5,5 milyon lira kurumlar vergisi ve stopaj ödenecek, 2,5 milyon lira net temettü dağıtılacak, bakiye 7 milyon lira da fevkalâde ihtiyata ayrılacaktır.

Görüldüğü üzere malî durumu sağlam olan bu şirketin müseccel sermayesi 10 milyon lira olduğu halde öz sermayesi 71 milyon liradır.

Şirket uzun vâdeli krediler ve kârlarla sabit kıymet yatırımlarını

artırmış, uzun vâdeli kredi taksitlerinin mühim kısmını ödemiş, müseccel sermayeye nazaran makul, fakat öz sermayeye nazaran gitgide azalan nisbette temettü dağıtmış ve kârlarının büyük kısmını ihtiyata ayırmıştır. Neticede müseccel sermaye ile öz sermaye arasında bir muvazenesizlik meydana gelmiştir.

Bu muvazenesizliğin tevhit edeceği mahzurlar şunlar olabilir:

1 — Üçüncü şahıslar, şirketin müseccel sermayesine itibar ederek işletmenin gerçek kuvvetine önem vermeyebilirler.

2 — Elde edilen kârlar müseccel sermayeye nisbet edildiği takdirde şirketin kazancı pek fâhiş görünür. Misâlimizde 10 milyon sermaye ile 15 milyon lira kâr elde edilmiş görünmektedir. Halbuki öz sermaye 71 milyon liradır. Kârın bu şekilde nisbi olarak yüksek görülmesi bir kısım çevrelerde haset hislerinin hareket geçmesine sebep olacaktır. Kamu müesseselerinin ve bazı baskı grublarının mamûl satış fiyatlarının indirtilmesi vs. gibi müdahalelerine yol açılabilir.

3 — Bu muvazenesizlik şirket hisse senetlerinin gerçek değerinin nominal değerinin çok üstünde olduğunu da ifade eder. Misâlimizdeki şirketin 1000 TL. nominal değerindeki bir hisse senedinin muhasebe değeri 7.100 TL. dir. Hisse senedinin sermaye piyasasında satılması halinde istenecek asgarî fiat 7.100.- TL. olacaktır.

Bu yüksek fiat, müseccel sermayeye göre dağıtılacak temettüün alıcının hisse senedi için ödediği tutara nazaran düşük görülmesi gibi sebeblerle sermaye piyasası bakımından da menfi neticeler verecektir.

4 — En mühim mahzur, işletme emniyetinin zedelenmesidir.

Şöyleki gerek sevk ve idareciler gerekse bu şirketle iş yapan kişiler, hakikatte müseccel sermayeye itibar etmeyip öz sermayeyi esas alacaklardır. Şüphesizki öz sermayesi 71 milyon lira olan bir şirkete açılacak krediler, müseccel sermaye ile tahdit edilmeyecek, kredi alışı ve rişinde bulunanlar, mal alıp satanlar, taahhüde girenler ve şirket sevk ve idarecileri hareketlerini 71 milyon lira olan varlığa göre ayarlıyacaklardır. Bu zorunludur.

Ancak müseccel sermaye tutarı kanunların himayesinde iken öz sermayeye şirket umumî hey'eti hakimdir. Gerekli ekseriyeti sağlayabilen bir kişi veya bir grup, şirketin menfaatlerinin aleyhine olarak ihtiyatları tevzi kararı alırtabilir. Bu takdirde şirketin öz sermayesi azalıp mali durumu bozulabilir; şirket idarecileri ile şirketin öz sermayesine göre hareketlerini ayarlamış olan diğer şahıslar müşkül vaziyete düşerler.

Gerçi ihtiyatların karşılığı her zaman disponibl değildir. Bilhassa

sabit kıymetlere yatmış olan tutarları likide etmek çok güçtür. Ancak, cari aktiflere ve sair aktiflere müracaat etmek ve nakde çevirmek de kabil olabilir.

İşte bu ihtimâl işletme emniyetsizliği olup bu konudaki en büyük mahzuru teşkil etmektedir.

Sermaye ile ihtiyatlar arasındaki bu muvazenesizliğin sebebi nedir?

En mühim sebep otofinansmandır. Daha doğrusu vergiden kaçınmak suretiyle yapılan ofofinansman.

Yine misâlimizden hareket edecek olursak, 10 milyon lira sermaye ile kurulmuş olan şirkette işlerin arttığının görülmesi üzerine sermayenin de arttırılması gerektiği anlaşılmış, ancak, yeni apellerle sermaye artımı cihetine gidilememiştir. Zira ya şeriklerin yeniden vaz edecekleri paraları yoktur yahut bir kısmı sermaye arttırma imkânına sahip, bir kısmı ise değildir ve sermaye artımı halinde şerikler arasındaki muvazene bozulacaktır. Çare, kârların işletmede bırakılmasıdır.

Nazari olarak kârın işletmede bırakılması halinde sermayenin bırakılan bu tutar kadar artması gerekir. Ancak kanunî ihtiyat ayrılması zorunluluğunu düşünmesek dahi vergi sebeble kârın tamamının sermayeye kalbine imkân yoktur.

10.000.000.— TL. kâr elde edilecek olursa, bu tutardan 2 milyon lira Kurumlar Vergisi, 1.600.000.— TL. da gelir vergisi stopajı ödenecektir.

Şu hale göre 10 milyon lira kârın tamamı işletmede bırakılmaya karar verilse, öz sermaye sadece 6,4 milyon lira kadar artacaktır.

Bu tutarın tamamının ihtiyata ayrılması halinde bir mesele yoktur. Ancak müseccel sermayenin de arttırılması istendiği takdirde durum değişecektir.

Zira müseccel sermayenin arttırılması için, Ticaret Kanunu hükümlerine göre gereken formalite yerine getirilecek, şerikler hisselerine isabet eden tutarı nakden ödeyeceklerdir. Kaynak olarak şirket kârı alındığı takdirde, kârın şeriklere tevzi edilmesi ve şeriklerin bilâhare şirkete ödeme yapmaları gerekir.

Kârın tevzii kararı alındığı takdirde Gelir Vergisi Kanunu hükümlerine göre şerikler menkul sermaye iradı elde etmiş olacak ve muayyen haller hariç bu kârları şahsî gelir vergisi beyannamelerinde beyan etmek zorunluğunda kalacaklardır.

Yüksek gelirlerde vergi nisbeti % 50 dir. 10 milyon lira kârın

vergiler çıktıktan sonra tamamının tevziine gidilmesi halinde ödenecek vergiler ve dolayısıyla kalacak olan tutarın hesabı şöyledir :

(Rakamlar «000» eklenerek okunacaktır)		
Kâr		10.000
Kurumlar vergisi	2.000	
Stopaj	1.600	
	<u>3.600</u>	— 3.600
Dağıtılabilir meblâğ		<u>— 6.400</u>
Şeriklerin şahsî gelir vergisi beyannamesi ile beyan edecekleri vergi matrahı		8.000
Tahakkuk edecek vergi (% 50)		4.000
Mahsup edilecek stopaj		<u>— 1.600</u>
Yeniden ödenecek gelir vergisi		<u>2.400</u>
Kâr	10.000	
Kurumlar vergisi	2.000	
Kurumlar vergisi stopajı	1.600	
Yeniden ödenen	+ 2.400	
	<u>6.000</u>	<u>— 6.000</u>
Kalan tutar		<u>4.000</u>

Görülüyor ki 10 milyon lira kârdan kalan tutar sadece 4 milyon liradır. Halbuki şirket, vergiler çıktıktan sonra kalan kârı ihtiyata ayıracak olsa idi kalacak meblâğ 6,4 milyon lira olacaktı.

Bu sebeple, tatbikatta otofinansman yapmak isteyen şirketler müsscel sermayelerini arttırmak yerine kâr dağıtmıyarak ihtiyatlarını arttırmaktadırlar. Böylece biriken ihtiyatlar nihayet müsscel sermayenin kaç kat fevkine yükselmektedir.

İhtiyatların bu şekilde pek fazla artması, şirketleri bu ihtiyatları bir daha dağıtmıyacakları bir duruma da sokmaktadır.

Misalimizdeki 10 milyon lira müsscel sermayeye karşı öz sermayesi 71 milyon lira olan şirketin ihtiyatlarından 50 milyonunu sermayeye ilâve etmek kararını verdiğini kabul edecek olursak;

Evvelâ ihtiyatların şeriklere tevzi edilmesi gerekecektir. Tevzi edilecek hesabi tutar kesilmiş stopajlar da nazarı itibara alınarak brüt 62.500.000.— TL. olacaktır. (50.000.000/80 = 62.500.000)

Netice itibariyle bu tutar şeriklerin gelir vergisi beyannamelerine ithâl edilmiş olacak toplam olarak % 50 nisbetinden 31.250.000.— TL. gelir vergisi tahakkuk edip evvelce yapılmış olan 12.500.000.— TL. tutarındaki stopajın mahsubundan sonra 18.750.000.— TL. vergi ödenecektir.

Bu, şerikler tarafından ödendiğinde, şüphesiz şirkete artan sermaye sebebiyle yeniden ödenecek meblâğ bu tutar kadar az olacaktır.

Şirket ortakları sırf müseccel sermayenin artması için fuzulen 18,7 milyon lira vergi ödemeğe razı olmayacaklardır.

Biran için buna razı olunsa dahi, şirket bünyesinden derhâl 18,7 milyon liranın çıkmasına da maddeten imkân yoktur.

Misâlimizdeki bilânçonun tetkiki ile görüleceği üzere böyle bir meblâğ şirket tasfiye edilmeden ödenemez.

İhtiyatların sermayeye kalbedilmesini temin için, yukarıdaki misâlde belirtildiği üzere, yüksek ve ödenmesi imkânsız tutarlara varmakta olan vergilerin ortadan kaldırılmasından başka çare yoktur.

Zira ihtiyatlar arttıkça bunların sermayeye çevrilmesi imkânları azalmakta ve bir fasit daireye girilmektedir.

Bu bakımdan Ticaret Kanununda ve Vergi mevzuatında bazı değişikliklerin yapılması, hiç olmazsa sınaî işletmelerde sabit kıymetlere ve işin devamı için lüzumlu tutarda olan işletme sermayesine bağlanmış olan ihtiyatların sermayeye çevrilmesinde bir takım vergi istisnaları koymak imkânlarının araştırılması gerekir. Aksi halde yıllar geçtikçe bu durum daha ziyade içinden çıkılmaz bir hâl alacaktır.

Vergi Kanunlarında yapılması gereken değişiklikler vergicilik tekniği ile alâkalı ayrı bir mevzu olup bu makalenin çerçevesine girmemektedir. Ayrıca ele alınması ve üzerinde önemle durulması gerekir.

banka

**meslek
ve fikir
dergisi**

IV.

**Cildi Ciltli
Olarak**

Fiatı : 40.— T.L.

Dergi Adresinden Temin Edilebilir.

P. K. : 769 — Karaköy - İSTANBUL

BERN BİRLİĞİ VE İHRACAT KREDİ SİGORTASI KURALLARI

Tarık B. SESYILMAZ
(Başbakanlık Müşaviri)

1. Birliğin Kuruluşu

Birinci Dünya Savaşından sonra dünya ticaretinin yapısında meydana gelen önemli değişiklikler, özellikle gelişmiş sanayi ülkelerinin gittikçe daha fazla miktarda yatırım malları ihracı durumunda bulunmaları ortaya yeni bir çok sorunlar çıkarmıştır. Bunların başında, alıcı piyasaların hızlı bir kalkınma için almak zorunda bulundukları makine ve teçhizat gibi yatırım mallarının yüksek bedellerini ödemekte güçlük çekmeleri ve satış şartlarında finansman kolaylıkları istemeleri gelmektedir.

Bu durum, sanayi ülkeleri ihracatçıları arasında, müşterilere tanınan mal bedelleri ödeme süreleri bakımından ciddi bir rekâbetin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve kredili satışlar ihracat işlemlerinde de normal bir nitelik kazanmıştır. Böylece, ihracatçıların dış satışlardan elde edecekleri hasılayı tahsil edebilme rizikosuna oldukça fazlaşmış ve bu alanda da sigorta himayesinden faydalanmak ihtiyacı doğmuştur.

1919 yılında İngiltere'de ECGD'nin kurulmasıyla başlanan ihracat kredi sigortasını, daha sonraki senelerde, öbür batılı sanayi ülkeleri de uygulamaya başlamışlardır.

Fakat, sigorta himayesinden de faydalanan ihracatçılar yeni piyasalar elde edebilmek, daha geniş ölçüde satışlar yapabilmek yolunda çetin bir rekâbete giriştiklerinden, bunların, çeşitli ve birbirinden çok farklı piyasalarda çalışan müşterilerine açtıkları kredileri sigorta etmek veya bu alıcılardan olan alacakları için garanti vermek durumunda bulunan resmi ve özel ihracat kredi sigortası kurumları ve ortaklıkları zamanla ve bilhassa 1929-30 Dünya İktisadi Buhranı yıllarında, karşılıkları rizikoların ağırlığını çok daha fazla hissetmişler, çeşitli konularda işbirliği yapmağa karar vermişlerdir.

Garanti verme tekniği, başlıca alıcı ülkelerin durumu hakkında yapılan incelemeler ve edinilen tecrübeler, ihraç mallarının mahiyeti ve alıcı ülkenin durumuna göre açılacak kredilerin süreleri, satış ve ödeme şartları gibi hususlarda devamlı iştişarelerde bulunmak ama-

ciyle 1930 yılından itibaren birbirleriyle temas eden ihracat kredi sigortacıları, birkaç yıllık görüşmelerin sonunda, 1934 yılında Bern'de «Union d'Assureurs des Crédits Internationaux» adını taşıyan ve kısaca Bern Birliği diye anılan bir milletlerarası dernek kurmuşlardır.

II. Bern Birliğinin Teşkilâtı ve Üyeleri

Birliğin bütün işlemleri Paris'te bulunan sekreterlik bürosu tarafından yürütülmektedir. Bu büroda, üye ülkelerle yapılan temaslara ve yazışmalar sonucunda elde edilen bilgiler, çeşitli alıcı memleketlerin ve özellikle az gelişmiş ülkelerin iktisadi ve mali durumları hakkında yaptırılan incelemelerle ilgili raporlar toplanmaktadır. Bu suretle, Birlik Sekreterliği gerek ihracat kredi sigortası uygulayan üye ülkelerin çalışma şekillerini, gerek ihracat kredilerinden faydalanan alıcı memleketlerin riziko durumundaki değişiklikleri yakından izlemekte ve üyelerinin faaliyetlerinde gözönünde tutmaları gereken bazı tavsiyelerde bulunmaktadır.

Birliğin belirli sürelerle toplantılar yapan Müdürler Komitesi tarafından üye ülkeler arasında ortaya çıkan görüş farkları ile ana kuralara ne ölçüde uygun hareket edildiği hususları üzerinde durulmakta ve her yıl bir kere normal ve gerektiği takdirde olağanüstü olarak toplanan genel kurulunda da Birliğin o yıl içindeki çalışmaları ile uygulanacak ana kuralarda yapılması zorunlu değişiklikler, üyelerin ne gibi hususlara dikkat etmeleri icab ettiği görüşülerek karara bağlanmaktadır.

Ihracat kredi sigortasının özellikleri ve geniş enformasyona ihtiyaç gösteren bir nitelik taşıması bu konuda faaliyette bulunan özel ve kamusal kuruluşların Birliğe yakın ilgi duymaları sonucunu doğurmuştur. Bu sebeple de Birliğe üye memleket ve kuruluş sayısı yıldan yıla artmış ve böylece, 1965 yılına kadar şu ülkelere mensup ihracat kredi sigortası kuruluşları Birlik üyeliğine girmiş bulunmaktadır: A.B.D., Avusturya, Avustralya, Belçika, Danimarka, Fransa, Finlandiya, Federal Almanya, Güney Afrika, Hollanda, Hindistan, İngiltere, İsrail, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Kanada, Norveç ve Pakistan.

Öte yandan, halen Birlik üyeleri, çoğunlukla ihracat kredilerinin siyasi ve ticari rizikoları için Devletin verdiği talimat esasları dahilinde ve onun hesabına garanti veren teşekküllerdir. Bununla beraber İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, Hollanda ve Güney Afrika yabancı ülkelerdeki özel sektöre mensup borçluların ödeme rizikolarını ticari rizikolar kendi hesabına sigorta eden birer sigorta ortaklığı tarafından da Birlikte temsil edilmektedirler. Bu bakımdan, Birlik üyesi kuruluşları çalışma tarzları ve hukuki şekilleri itibarıyla aşağıdaki üç ana grupta toplamak mümkündür :

- 1 — Kendi nam ve hesabına yalnız alıcıların ticari rizikolarını sigorta eden özel ihracat kredi sigortası teşebbüsleri ;
- 2 — Bulundukları ülkenin Hükümeti adına siyasal rizikolar ve kabule şayan görülen ticari riskler için teminat veren özel hukuk kuruluşları,
- 3 — Yetkileri kuruluş statüleriyle belirtilmiş bulunan kamu organları.

III. Birliğin Görev ve Amaçları.

Bern Birliğinin başlıca görevleri yabancı piyasaların incelenmesinde karşılıklı yardımlaşma ve istişarelerde bulunmaya hizmet etmek, üye ülkelerin başka memleketlerdeki borçlarının durumunu incelemek ve denetlemek, ödenme ihtimâli tehlikeli bir mahiyet gösteren ihracat bedellerinin tahsili hususunda yardımcı olmaktır. Bundan başka, Birlik milletlerarası ihracat işlemlerinde alıcılara verilen kredilerin şartlarını kontrol altında tutmak ve makul kredi şartları çerçevesinde yapılmış ihracat işlemlerinin sigorta himayesinden faydalandırılmasına ihtimam göstermek amacını güder.

Devamlı enformasyon mübadelesi ve istişareler yapmak suretiyle Birlik ihracat kredi sigortasının, onun anlamı ve tekniğinin ortak bir nitelik kazanmasına çalışır ve bugün sigortacıların karşılaştıkları oldukça karışık problemlerin bir kısmının görüşülüp çözülmesinde rol oynar.

IV. Bern Birliği Kuralları :

1950 Yılları süresince az gelişmiş ülkelerin ham madde fiatlarının devamlı düşmesi ve sür'atlenmiş sanayileşme çabaları sonucunda karşılaştıkları hergün artan iktisadi güçlükler Birlik üyesi ülkeleri daha sıkı ve geniş ölçüde fikir teatisine götürmüş, özellikle alıcı memleketlerin krediye liyâkat derecesi ve transfer durumları hakkında daha sıkı bir işbirliği yapılması ihtiyacı artmıştır. Aynı şekilde, bu memleketlerde yabancı satıcılar aleyhine uygulanan muameleler karşısında, bilhassa, ithalâtçı ülkelerin resmî mercilerinin kararnamele veya yönetmelikler yürürlüğe koymak suretiyle tek taraflı olarak ithalât anlaşmalarının sevk ve ödeme şartlarını tesbit etmeleri veya başka bir şekilde ithalâtçı ile ihracatçı arasında serbest akit düzenlenmesine müdahale ettikleri durumlarda ortak bir korunma politikası izlemek hususunda üyeler birleştiler. Bu gibi ülkelerin özel rizikolar ihtiva etmelerinden ötürü geniş ölçüde ihracat kredi sigortası müesseselerine başvurulduğundan, bu teşekküller sözü geçen memleketlere yapılan ihracatın sevk ve ödeme şartlarının tesbitinde önemsiz sayılamıyacak etkide bulunabiliyorladi.

Bundan dolayı karşılıklı görüşlerinin açıklanması sonunda, bugün ihracatçılar, bankalar ve ihracat sorunlarıyla görevli devlet organları çevresinde genellikle Bern Birliği Kuralları diye anılan bazı kurallar ortaya çıkmıştır.

a) Beş Yıl Kuralı :

(aa) Beş yıl kuralının mahiyeti :

Şüphesiz Birliğin ilgilendiği en önemli sorun, satılan malların bedellerinin ödenmesi için verilecek azâmi kredi süreleridir. Kredi sigortacılarından hiç biri, normal sayılamıyacak uzun kredi verilmesini veya satıcı ülkeler arasında kredi verme hususunda rekâbet yapılımasını istemezler. Bu bakımdan, prensip olarak Birliğe mensup üyeler, sigorta edilecek veya garanti verilecek ihracat işlemlerinin azami kredi süresinin tesbitini yararlı görmüşler ve bu süreyi beş yıl olarak tesbit etmişlerdir. Bu ilkeye göre, üye kuruluşlar, ihracatçıların yabancı alıcılarla yapmış oldukları anlaşmalarda bir malın bedelinin yüklemenden itibaren beş yıldan daha uzun bir süre içinde ödenmesini kabul ettikleri hallerde, kredili satış konusu olan işlemler için, prensip olarak, hiç bir teminat vermezler. Ancak, gerek az gelişmiş ülkeler gerek endüstri memleketlerinin ihracatçıları, bu kurala karşı daima mücadele etmişlerdir. Az gelişmiş ülkeler, kendi kalkınmaları için gerekli sermaye ve döviz kaynaklarının yetersizliğinden ötürü, özellikle yatırım malları bedellerinin ödenmesi için beş yıllık kredi vadelerinin kısa olduğunu ve daha uzun ödeme süresine ihtiyaçları bulunduğunu ısrarla ileri sürmüşlerdir. Buna karşılık, üye ülkelerin ihracatçılarının endişeleri başka sebeplerden doğmuştur. Bunlar, az gelişmiş ülkelere yapmış oldukları satışların kredi vadelerinin beş yıllı sınırlandırılması halinde, gerek Birliğe üye olmıyan Doğu Blokuna dahil memleketlerin gerek kendi memleketindeki ihracatçılara karşı «beş yıl kuralını» titizlikle uygulamıyan Birlik üyesi diğer kuruluşların rekabeti dolayısıyla siparişleri kaybetmek tehlikesi bulunduğundan şikâyet etmişlerdir.

Bununla beraber, Birliğin genel kurulu ve müdürler komitesinin yapmış olduğu toplantılarda her zaman tartışma konusu teşkil eden bu kurala mümkün olduğu kadar itina göstermekte, gerek ihracatçıların gerek onları sigorta eden veya onlara garanti veren ihracat kredi sigortası kuruluşlarının menfaati bulunduğu bütin üyeler birleşmektedir. Zira, aksi halde, alıcı ülkelerin devamlı baskısı karşısında ihracatçıların her geçen gün biraz daha uzun kredi vadeleri tanımak zorunda kalacakları kabul edilmektedir. Halbuki, bu tutum pek çok ihracatçı firmayı mali bakımdan güçlüğü götürecektir bir nitelik taşımaktadır. Öte yandan, böylece, pek çok hallerde, alıcıların sipa-

riş verirken artık fiyat ve iyi kalite üzerinde durmamaları, bunun yerine en uzun kredi imkânını aramaları sonucu ortaya çıkacak ve milletlerarası ticaretin yapısı oldukça çürük bir temele dayanacaktır. Böyle bir gelişme eğiliminden de bizzat ihracatçılar zararlı çıkacaklarından Bern Birliğinin en önemli kuralı niteliğini taşıyan «beş yıla kadar kredileri sigorta etme» ilkesi günümüzde de değerinden fazla bir şey kaybetmeksizin uygulanmaya devam edilmektedir.

(bb) Beş yıl kuralına yapılan itirazlar :

Bern Birliğinin, ihracat kredilerinin beş yıla sınırlanması konusunda gösterdiği titizlik ve üyelerinin bu kurala dikkat ederek daha uzun vadeli ihracat kredilerini sigorta etmemeleri hususundaki tavsiyesi, her şeyden önce, iki bakımdan tenkit edilmekte ve hatalı olduğu ileri sürülmektedir.

1. Bir kere, bugün milletlerarası ticarete, gelişmiş endüstri memleketlerinin geri kalmış ülkelere kredi ile sattıkları yatırım mallarının hemen hepsi beş yıldan daha uzun ömürlüdürler ve bu sebeple de ancak daha uzun bir zamanda amorti edilirler. Böyle bir itirazda, şüphesiz, gerçek payı vardır. Fakir az gelişmiş ülkelerin satın aldıkları yatırım mallarının pek yüksek olan bedellerini bunların amortisman sürelerinden daha kısa bir zaman içinde ödemeleri hayli güçtür. Ancak, ticari mübadelelerde bir malın kullanılma süresi ile amortisman oranlarının, bu malı satan firma tarafından müşterilerine açılacak kredilerin süresini tesbit hususunda bir ölçü olabileceğini iddia etmek de kolay değildir. Kaldı ki münferit bir satış işleminde bu sürelerin uzunluğunun kesinlikle hesap edilebilmesi esasen imkânsız gibidir. Hiç değilse, bu imkânsızlığın, henüz sınaî kalkınmanın başında bulunan ve halkının yüksek değerli makinelerin ve teçhizat mallarının rasyonel bir şekilde kullanılması, bakımı hususunda yeterli bilgi ve tecrübeye ya hiç malik olmadığı veya pek az sahip bulunduğu az gelişmiş ülkeler için söz konusu olacağını kabul etmek gerekir.

2. Öte yandan, özellikle Amerikan ihracatçı çevreleri tarafından yapılan bir itiraz da, beş yıl kuralının uygulanmasının az gelişmiş ülkeleri yüksek seviyede kısa ve orta vadeli borçlara batık hale getirdiği hususudur.

Dr. H. Schubert, bu iddianın da haklı olamayacağını ifade etmek te ve şöyle demektedir: «Tecrübeler göstermiştir ki, uzun vadeli krediler açılması alıcıları orta vadeli krediler sağladıkları hallerden daha fazla ve yüksek borçlanmalara sürüklemektedir. Gayet mükemmel kalkınma plânları düzenlemiş olan ve gelişme çabası içinde daha fazla ithalat yaparak döviz bîlânçolarının yükünü artıran memleketlere açılmış uzun vadeli krediler, bunların aşırı borca batık olmaları halini

bir süre gözden kaçırmakta, ancak zamanla ağır borçlanmanın yükü bu ülkelerin ekonomilerini şiddetli bir baskı altında tutmaktadır. Bundan başka, kalkınan ülkelerin bir çoğunda, uzun vadeli bir borçlanmanın faydalı olarak kullanılmasının esaslarını tesbit eden kalkınma plânını hazırlayabilecek iktisadî bilgi ve tecrübeye sahip elemanlar, böyle bir plânı başarıyla uygulayabilecek idarecileri bulmak da pek zordur. Nitekim, 1950 yıllarının başında hazırlanmış olan bu ülkelerin kalkınma plânlarının bir çoğunda dış gelir ve ödeme imkânlarının o yıllarda Kore krizi dolayısıyla pek yüksek bir seviyeye çıkmış ham madde fiyatlarına dayanılarak hesaplanmış bulunması, sonradan ham madde fiyatlarının sür'atle düşmesi sonucunda ilgili memleketlerin gerçekte sağlayabildikleri döviz gelirlerinin hayli üzerinde ve hatalı bir sonuç elde edilmesine sebep olmuştur. Bunun neticesinde de, plânlar başarılı bir kalkınma arzusunun gerçekleştirilememiş ve bu ülkelerin dış borçları ağırlaşmıştır».

(cc) Kuralın istisnaları :

Dünya ticaretinin gösterdiği yapısal değişiklikler Bern Birliğinin sigortalılabilecek ihracat kredilerinin süreleri üzerindeki görüşüne de etki yapmış ve çeşitli nedenlerle «Beş Yıl Kuralına» bazı istisnalar tanınması zorunlu olmuştur.

Bu istisnaların başında, Bern Birliğinin bundan bir kaç yıl önce, beş yıllık sürenin satıcı firmanın sorumluluğu altında yerlerine monte edilen tesisler için, satılan malların teslim tarihi yerine montaj işleri tamamlanarak makinelerin işletmeye hazır bir duruma getirildiği günden itibaren hesaplanmasını kabul etmesi gelmektedir .

Öte yandan, beş yıl kuralı hiç bir zaman ihracatçılar için aşılamayacak bir sınır da çizmiş değildir. Üye kuruluşlar, sadece Bern Birliğine karşı, beş yılı aşan kredileri sigortaladıkları zaman yapmış oldukları bu işlemlerin ayrıntıları hakkında Birlik Sekreterliğine bilgi vermeyi tahahhüt etmişlerdir. Sekreterlik de, almış olduğu bilgileri belirli dönemler itibariyle toplar ve diğer kuruluşlara ulaştırır. Bu sebeple, beş yıl kuralını, üyelerin haber verme zorunluluğu dikkate alınmazsa, esasında yalnız, pek ciddi sebepler olmaksızın, uzun vadeli kredileri garantiler vererek teşvik etmemek amacını güden bir «Gentlemen's Agreement» mütalâa etmek yerinde olur. Bununla beraber, Bern Birliğinin görüşüne göre, alıcı memleketin veya projenin durumu mutlak olarak beş yıldan daha uzun kredi verilmesini zaruri kılıyorsa, bu kredilerin direkt olarak milletlerarası finansman kurumlarından, örneğin Dünya Bankası, Milletlerarası Maliye Kurumu, Avrupa Yatırım Bankası gibi kuruluşlardan temin edilmesi ve satılan malların bedellerinin ihracatçılara peşin ödenmesi daha uygun bulunmaktadır.

Ancak, Batılı endüstri memleketlerinin gerek Doğu Blokuna, gerek az gelişmiş ülkelere yapmış oldukları yatırım malları ve tesisleri satışları ile ilgili olarak ihracatçıların müşterilerine açmış oldukları kredilerin vadeleri son zamanlarda çoğunlukla beş yıldan daha uzun olmuş ve bu tutum Bern Birliği tarafından anlayışla karşılanmıştır.

b) Yatırım Malları Kredi İşlemlerinde Ön ve Ara Ödemeler Yapılması:

Hemen daima pek yüksek değer taşıyan yatırım malları siparişlerinde müşterilerin imalatçı veya ihracatçılara mukavelenin aktı sırasında bir pey akçesi ve malın yüklenmesinde de münasip bir ara taksit ödemeleri ihracat kredi sigortası bakımından önem verilen bir başka husustur. Bern Birliğinin çalışmalarında bu ödemelerin alıcı firmalara açılan kredilere ve kredilerin süresine göre uygun bir seviyede bulunması üzerinde zaman zaman durulmuş ve üyelere bu cihete de itina etmeleri tavsiye olunmuştur.

c) Tüketim Malları ve Yarı Mamüller Satışlarında Kısa Vadeli kredi Verilmesi :

İhracat kredi sigortasında çoğunlukla yatırım mallarının satışları dolayısıyla açılmış kredilerin karşılaşılabileceği ticari ve siyasi rizikoların teminata bağlanması problem teşkil etmekle beraber, dünya memleketlerinin artan refah seviyesi uzun ömürlü tüketim malları satışlarına ve bu maksatla müşterilere açılan kredilerin sigortasına da özel bir önem kazandırmıştır. Ancak, çeşitli sebeplerle, değerlerini en fazla bir yıl muhafaza eden bu nitelikteki uzun ömürlü tüketim malları ile yarı mamüllerin azami 180 gün vadeli kredilerle desteklenmesi Bern Birliğinin üyelerince benimsenmiştir. Bu suretle, bahis konusu tüketim mallarının ve yarı mamüllerin ancak kısa vadeli kredili satışlarının sigorta edilmesi bir kural olarak Bern Birliğince kabul edilmiş ve bütün üyelere tavsiye olunmuştur.

ç) Kredilerin Malın Nev'i ve Değerine Uygun Olması :

Birlik üyeleri, ihracatçıların müşterilerine açmış oldukları kredilerin sevk edilen malın nev'ine ve sipariş değerinin yüksekliğine uygun bir uzunlukta olmasına özel bir önem vermişlerdir. İhracat sigortacıları düşük değerli veya kullanma süresi uzun olmayan herhangi bir mal için ihracatçıların uygun görülemeyecek kredi vadeleri vermelerini tasvip etmemişler ve bu kredileri sigorta etmemek hususunda mutabık kalmışlardır. Böylece, ihracatçıların müşterilerine kredi açarken daha tedbirli hareket etmeleri ve rizikoların azalması sağlanmıştır.

d) Üyelerin Birbirlerine Bilgi Vermesi :

Son zamanlarda kuvvetle artan rekâbet karşısında üye memleketlerin birbirlerinden sordukları hususları cevaplandırma zorunluluğunu benimsemeleri büyük önem kazanmıştır. Tatbikatta Birlik üyesi olan bir kuruluş, diğer üyeler tarafından kendisine garanti verdiği bir muamelenin ödeme şartları hakkında sorulan hususlara henüz ihracatçılarla anlaşma yapmadan da bilgi vermek yoluna gitmektedir. Meselâ, bir İngiliz ihracatçısı Türkiye'ye yapmış olduğu bir yatırım tesisi satışı için sekiz yıllık bir kredi verse ve bu kredi E C G D tarafından garanti edilmiş olsa, Alman ihracat garanti işlemlerini yürütmekle görevli H e r m e s tarafından, kendisinden bu şekil de uzun bir vade verilmesinin bir rekâbet maksadına dayanıp dayanmadığı hususunda istenen bilgileri E C G D'nin Hermes'e bildirmesi ve onun scrularını cevaplandırması gerekmektedir. Bununla beraber, böyle bir sorunun sorulması, ihracatçının İngiliz firması tarafından rekâbet amacıyla daha uzun vadeler verdiğiine dair muşahhas bilgiler verebilmesi ve bu bilgilerin Hermes tarafından E C G D'ye bildirilebilmesine bağlıdır. Yoksa, sadece daha uzun vade verilmesinin İngiltere'nin veya İngiliz firmasının rekâbet amacının bir ifadesi olduğu hususundaki herhangi bir genel mahiyetteki iddia, Hermes'e E C G D'den bilgi istemek için herhangi bir hak vermez. Zira bu gibi soru ve cevaplara geniş ölçüde imkân tanınması ithalâtçıların muhtelif memleketlerdeki rakip firmaları birbiriyle çekişmeye götürmek ve kendisine daha uygun kredi şartları sağlamak imkânını veren bir tehlikeli ortam yaratabilir. Bu bakımdan üye kuruluşların karşılıklı bilgi vermek kuralının bazı sınırlarla kayıtlanması büyük faydalar temin etmektedir.

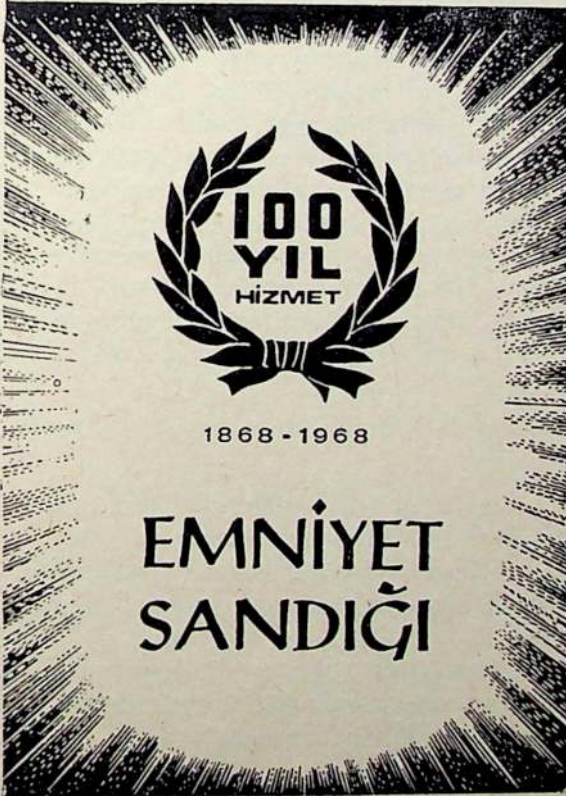
V. Bern Birliği Kuralları ve AET :

Ihracat piyasalarında sağlam rekâbet şartlarının devam ettirilebilmesi için çeşitli memleketlerin kredi sigortası kurumlarının aralarında işbirliği yapmalarının faydası AET ortakları tarafından da benimsenmiştir. Bu maksatla üye memleketlerin ortak ticaret politikasının tesbiti amacıyla yapılan çalışmalar arasında Bern Birliği kurallarına uyulması meselesi üzerinde de titizlikle durulmuştur. Ortak Pazar üyesi ülkeler içlerinden herhangi birinin Bern Birliği kuralları dışında işlem yapmak istediği zaman daima diğer üyelerle karşılıklı olarak istişarede bulunmasını birbirlerine karşı taahhüt etmişlerdir. Bundan da anlaşılacağı üzere, Bern Birliği kuralları AET üyesi memleketlerin ihracatçılarının ortak menfaatlerinin korunması bakımından da büyük bir değer taşımakta ve bu ülkelerin ihracat garanti

kurumları arasındaki işbirliğinin başlıca dayanağını teşkil etmekte dir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- Dr. Carl Otto von Halem, Kreditversicherung, Wiesbaden 1964 Shf. 28-29
- Dr. Fritz E. Unger, Aussenhandelsfinanzierung Frankfurt A. M. 1963 Sh. 97-99
- Dr. Harald Schubert, «Die Regeln der Berner Union» - Aussenhandelsdienst der Bundes stelle, 14.2.1963/7
- Hans Brunner, «Die Berner Union und ihre Ziele,» Beilage zu Heft 45 Volkswirt 1959, Sh. 14
- ECGD Services, The British Government's Credit Insurance Facilities For Exporters 1966, Sh. 27-28
- Deutsche Bank, Aussenhandels - Alphabet, Wuppertal 1964, Shf. 39-40
- H. Habicht, 50 Jahre Hermes Sh. 114-115
- Dresdner bank, Merkblätter für den Aussenhandel, Aralık 1966-Nr. 49
- IGEME, İhracat Kredileri ve Sigortası 1965, Sh. 13

İHRACAT MEVSİMİNİN EŞİĞİNDE İTHALÂT ve İHRACAT SİGORTALARININ HARİCE KAÇIRILMAMASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Hayri BAŞER
(Şark Sigorta A. Ş.
Müdürü)

Bilindiği üzere ticarî denge (balance commerciale) ile ödemeler dengesi (balance des paiements) arasındaki fark sonuncusunun görünmiyen kalemler (les article invisibles) i de kapsamasıdır. Sigorta, navlun, turizm, hizmet ve sermaye hareketleriyle ilgili ücret ve gelirler gibi çeşitli görünmiyen kalemler İngiltere, İtalya, Fransa, İspanya gibi garp memleketlerinde ticarî dengedeki açığı kapatacak bir önem taşıdıkları halde görünmiyen kalemler memleketimizde hatta tümü itibariyle bile ticarî denge açığımızı kapatacak seviyeye erişmekten henüz uzaktır. Böyle olmakla beraber görünmiyen kalemlerden her birinin yine de ayrı bir önemi vardır ve bu kalemlerden sağlanacak dövizî veya döviz tasarrufunu «damla damla göl olur» atalar sözünce küçümsememek gerekir. Bu makalenin amacı, görünmiyen kalemlerden sigorta muameleleri üzerine eğilerek dış ticaret noktasından neler yapılabileceğini göstermeğe çalışmaktır.

Sigortacılığımızda döviz tasarrufu noktasından ödemeler dengesine hizmet edebilmek için:

- a) Sigorta şirketlerimizin üzerlerinde tuttukları konservasyon (saklama payı) miktarlarını artırmağa,
- b) Mecburî reasürans trete şartlarını iyileştirmeğe,
- c) İthalât ve ihracat sigortalarının yabancı memleketlere kaçırılmamasına,
- d) Nihayet yabancı reasürörlerin teknik sonuçları elverişli olabilecek reasürans ve retrosesyon tretelerinden karşılıklı aliman alınmasına çalışılması hatıra gelir.

Cumhuriyet sigortacılığı konservasyonların artırılması, trete şartlarının iyileştirilmesi ve karşılıklı aliman temini noktasından basiretli ve ihtiyatlı hareket etmekle beraber kayde şayan başarılar göstermiş ise

de, sigortacılığımızın yabancı sigorta şirketleri için aranır bir reasürans piyasası seviyesinde henüz gelişmiş ve teşkilatlanmış halde bulunmadığı bir vakiadır. Dış ticaretimizle ilgili ithalât ve ihracat sigortalılarının Memleket sigortacılığına mal edilebilmesine gelince, itiraf edilmeli ki, sarf edilen çabalar henüz yetersizdir. Yalnız ithalât ve ihracat sigortalılarının Türk Sigortacılığına kazandırılması suretiyle ödemeler dengesine yapılacak hizmet bir yönlü değil, bir çok yönlü bir memleket sorunudur. Bu alanda tek başına sigorta şirketlerinin gayret göstermesi yetiştirmez; aynı zamanda ithalâtçılarımızla ihracatçılarımızın bu konuyu aynı derecede benimsemeleri ve Hükümetlerimizin de gereken ilgi ve desteği esirgememesi icap eder.

1945/1948 dönemi üzerinde evvelce yapılan bir araştırma göstermiştir ki dönem ortalaması itibariyle :

İthalâtımızın % 40,82'si dahilde, % 59,18'i hariçte;

Ihracatımızın ise % 14,95'i dahilde, % 85,05'i hariçte sigortalılamakta, diğer bir deyimle ithalât sigortalılarından % 59,18 ve ihracat sigortalılarından % 85,05'i yabancı memleketlere kaçmaktadır. Arada geçen zaman zarfında bu nisbetlerin önemli bir değişikliğe uğradığı iddia edilemez. Problem harice kaçan bu sigortalıları Türk Sigortacılığına kazandırmak ve bununla ödemeler dengesini müsbet yönden etkilemektir.

Gümrük târifeleri ve ticaret genel anlaşması (GATT) âkitlerinin Beynelmilel Ticaret Odasıyla 1959 Mayısında vardıkları prensip kararına göre:

a) Bir ticarî muamelede taraflar sigortanın satıcı mı, yoksa satın alıcı mı tarafından akdedileceğini tâyininde serbesttirler.

«Les parties à une transaction commerciale doivent être libres de convenir entre elles si c'est l'acheteur ou le vendeur qui contractera l'assurance»

b) Bu suretle sigorta akdini yapmak için serbestçe tâyin edilmiş olan taraf sigortacısını seçmekte serbesttir.

«La partie ainsi désignée librement pour contracter l'assurance doit être libre de choisir l'assureur.»

Hal böyle iken zaman zaman yabancı devletlerle akdedilmiş ticaret muahedelerinde ithalâtın CIF (mübayaa bedeli + sigorta + navlun birlikte) ve ihracatın FOB (güverteye teslim) yapılması şartını ön gören hükümlerle Hükümetimizin kendi kendisini bağladığı, diğer bir deyimle gerek ithalât, gerek ihracatta navlunla sigortayı yabancı âkit devletlere bıraktığı ve bu yüzden sigorta şirketlerinin gayretiyle CF şartıyla yapılmış bir ithalâta bu ithalâtın sigorta primi memlekete kazandırılmış olmasına rağmen ehemmiyetsiz hasar tazminlerinin bile dö-

vizle tazminine, bu muamelenin ticaret anlaşması hükmüne uymadığı gerekçesiyle Merkez Bankasınca karşı konulduğu görülmüştür. Döviz sıkıntısı zoruyla mal ihracatçısı memleketlerin sigortayı ve navlunu kendi memleketlerine verdirmeye Memleketimizi icbar etmeye çalıştıkları da bir vaki'dir. **Demek oluyor ki, Hükûmetlerimize düşen ilk görev ticaret anlaşmalarına bu kabil bağlayıcı hükümleri koydurmak ve hiç değilse yukarıda belirtilen genel anlaşma dairesinde mutabık kalınmış prensiplere uygun olarak karşılıklı serbestiyi sağlamaktır.**

Hükûmetimize düşen ikinci görev, dış piyasalarla rekâbette Türk Sigortacılığına mevzuat yönünden eşit şartlar teminidir. Yabancı memleketler sigortacılığı genellikle ne ithalât, ne ihracat sigorta poliçelerinde gider vergisi namı altında herhangi bir vergi tahakkuk ettirmezler. Nitekim Memleketimizde de ihracat sigortaları gider vergisi muaflığından faydalanır. Halbuki bu muaflığın verimli olacağı saha bilhassa ithalât sigortalarıdır. Satıcıların satın alıcıların nazını çekmeye, hatırını saymağa alışık olması dış ticaret münasebetlerinde âdeta kurallaşmıştır. Bu sebeple gerek Türk ithalâtçıları ve dolayısıyla Türk Sigortacılığı ihracattan ziyade ithalâtta sözünü geçirebilme şansına sahiptir. Yukarıda belirtilen nisbetler de bu hususu isbatlar ve doğrular.

% 10'dan başlayıp % 15'e ve hâlen % 20'ye yükseltilmiş bulunan gider vergisi nisbeti, dış piyasa kotasyonlarına uyabilecek iç piyasa sigorta fiatlarını 1/5 nisbetinde artırdığından ithalâtta sahip olduğumuz şans kaybedilmekte, gider vergisi yüzünden bu verginin beş misli ithâl malının maliyetiyle navluna eklenerek harice dövizle ödenmesi mecburiyeti hasıl olmaktadır. Her ne kadar ödenecek tazminatı da hesaba katmak lâzımsa da normal hallerde tazminatın primlerin altında kalması tabiidir. Binaenaleyh ithalât sigortalarında ihracat sigortalarına kabul edilen gider vergisi muaflığının her halde tesisi, gerek ödeme dengesi, gerek ekonomik zarûretler yönünden âcil ve faydalıdır. Zîrâ Hazine, Dimyata pirince gideyim derken evdeki bulgurdan olmaktadır.

Kambiyo mevzuatımız başlangıçta nakliye hasarlarının dövizle tanzim edilebilmesi için mürselünileyhin hariçte mukim olması şartını aradığından ithalât sigortalarında hasarların dövizle tazminini imkânsız kılmakta idi. Sigortacılığımızın hayli uzun ve sürekli teşebbüsleri neticesi olarak ithâl emteasının hasar ve ziyaa uğraması halinde Türkiye'deki müteneffilere ödenen ziya ve hasar tazminlerinin mal bedeline tekâbül eden kısmını aynı cinsten mal ithâlini teminen döviz iznine bağlamağa Merkez Bankası yetkili kılınmıştır ki bu kolaylık dahi şayanı şükran olan yeni bir anlayışın ifâdesidir. Şimdiki zorluk bu

transferlerin gecikmesinden gelmektedir. Halbuki sigortalar satıcı tarafından yapılırken hasar bedeli yabancı sigortacıdan tahsil edilerek derhal hasarlı mal veya parçası yerine konulabilmekte, böylece taahhüt sahipleri ihtiyaçlarını zamanında karşılayabilmektedirler. Bu mahzuru önleyebilmenin tek çaresi de tazminat transferlerine öncelik tanımaktan ibârettir.

Mahallinde teslim şartıyla satın alınarak ithâl edilen motorlu taşıtların Memleketimize gelinceye kadar yaptırılacak kasko sigortaları hasar tazminleri için de, hasarların yerinde ve zamanında tâmir edilip giderilmesini teminen benzeri kolaylığın uygulanmasına ihtiyaç mevcuttur ki, bu husus henüz sağlanabilmiş değildir.

İthalât döviz hesaplarının kapatılması için yabancı gemilerle taşınan mallarda ödenmiş hasar tazminleri dolayısıyla kusurlu taşıyıcı gemi aleyhine kullanılacak hakkı rucu dâvaları dolayısıyla yapılacak kurtarmalara ait yabancı reasürörler hisselerinin dövizle getirildiğini gösterir satış belgesinin ibrazının aranmasını isteyen ve T. C. Merkez Bankasınca uygulanması için bankalarımıza gönderilen ve ancak Merkez Bankası Tahsisler Müdürlüğü ve Maliye Bakanlığı Hazine Müdürlüğü nezdinde yapılan sürekli ve yoğun uğraşmalar sonunda düzeltilen tâminde olduğu gibi işlenen hatalar ithalâtçılarımızı gocundurmaktadır. Zirâ ödenen tazminat dolayısıyla rucu hakkı kullanılarak bir kurtarma yapılmış olsa reasürörler bundan alacaklı olacakları için döviz gelmez, aksine harice döviz ödenir. Binaenaleyh bu kabil yanlışlıklara yer verilmemesi de pek lüzumludur.

İthalât sigortalarının memleket sigortacılığına kazandırılması, sırf hazine ve sigorta şirketleri lehine olmakla kalmaz, bizzat ithalâtçılarımızın da menfaatinedir. Şöyle ki nakliye poliçeleriyle temin edilen maritim rizikolar ithâl edilen her malın cinsine ve bu cinsin kendi özelliklerine göre değişir. Tabiatıyla taşıyıcı araç nevinin ve tâkip edilen yolun da bu rizikolar üzerinde etkisi vardır. Bilfarz demirin akması, kırılması, anbar buğusu yoktur da paslanması vardır. Buna mukabil buğday kızızmaya, anbar buğusuna, züccaciye kırılmaya, çimento dökülüp saçılmaya maruzdur. Sigorta kuvertürlerinin ithâl edilen emtea cinsine, taşıyıcı vasitanın nev'ine ve tâkip edilen yolun uzunluğuna, kısalığına, yolun hatta ekvatörden geçip geçmediğine bakarak icap ve ihtiyaca göre ayarlanmaması, kuvertürü lüzumsuz yere geniş tutup fazla prim ödenmemesi lâzımgelir. Halbuki hariçte yapılan sigortalarda ithalâtçı kuvertürün neleri ihtiva ettiğini ve neleri ihtiva etmediğini ancak nakliye poliçesi eline geçtikten sonra muttali olduğu için kendisine yapılacak bir şey kalmaz ve hele poliçede ihtilâf halinde yetkili merci olarak yabancı mahkeme gösterilmişse ihkakı hak noktasından bir

çok zorluklarla karşılaşılır, bundan başka nakliye poliçesi hariçte yapılmış bir mal varma limanı gümrüğünde en fazla 60 cı günün sonunda ve daha önce teslim edilmişse teslim ânında sigorta teminatı sona erer. Şayet bu mallar dahilde başka mahallere sevk edilecekse, yeni sevk mahallerinde yaptırılacak ekspertizlerde tesbit edilen hasarların hariçte sigortalı ilk trajet'de mi yoksa yeniden sigorta edildikleri seferde mi meydana geldiğini tâyin ve tefrik mecburiyeti yüzünden önceden bir ekspertiz yapılması iktiza eder ki, haricen hasarlı görülen sandıkların veya kolilerin açılmasını gerektiren ve ön ekspertiz (expertise préalable) adı verilen bu ameliye ithalâtçıya munzam masraf ve külfetleri mucip olur ve yeni sigorta müteallim sefer sigortası olacak yerde müstakil bir sigorta niteliğini taşıdığından nisbeten daha pahalıya gelir. İthâl edilen mal başından itibaren dahilde yaptırılabilirdiği takdirde ise bütün bu mahzurlar ve güçlükler ortadan kalkar. Hele bütün ithalâtı bir nakliye abonman poliçesine bağlayabilirlerse; yürürlükteki târifelerimize göre ayrıca % 10 abonman risturnundan da faydalanılır.

Nihayet ithalâtçı harice yaptırılan nakliye poliçeleriyle ilgili hasar tesbitlerine müteallik muhtemel veya vârid olabilecek itirazlarını yabancı şirket merkezine duyurmakta veya kabul ettirmekte her halde memleket içindeki kolaylıkları da bulamaz. Çoğu zaman ithalâtçıları-mız bu konuda gerekli bilgilere sahip olmadıklarından dış ticarete müteallik nakliye sigortalarını hariçte yapılmış veya yapılmamış olmasına bile gerektiği kadar dikkat ve ehemmiyet atfetmiyebilirler. Bu açıdan şahsi menfaatlerinin nakliye sigortalarının dahilde yapılmasında olduğunu öğretmek, anlatmak görevi de hiç şüphesiz sigorta şirketlerimize ve dış ticaretle yakın ilgileri ve sigorta şirketlerimizin acen-teliklerini ifa etmekte bulunmaları sebeble değerli bankalarımıza düşmektedir.

Hükümetimiz, ithalâtçılarımız ve sigorta şirketlerimizle bankalarımız elele ve gönül birliğiyle dış ticarete müteallik nakliye sigortalarının harice kaçırılmamasını bir memleket sorunu olarak benimserlerse çok kısa bir zamanda ileriye doğru çok hayırlı bir adım atılmış ve gerçekleştirilmiş olacaktır.

İKTİSADÎ VE MALÎ KONJONKTÜR:

Hazırlayan: Dr. Mustafa A. AYSAN

İş Hayatı :

Önceden tahmin ettiğimiz iş hayatındaki canlanma, Temmuz başında başlamış bulunuyor. Satış tıkanıklıkları yüzünden yüksek stokların birikmiş bulunduğu pamuklu dokuma alanında da satışlar yükselmektedir. Ancak, bu sanayi dalının mes'elesi uzun vadelidir ve çözümü ihracatın artırılması yolundan geçmektedir. Pamuklu dokuma fabrikalarımızın toplam yıllık kapasiteleri 760 milyon metre kadardır. Bu kapasite kişi başına 23 metrelik bir üretimi ifade eder. 1966 ve 1967 yılları boyunca kişi başına yurt-ıçi tüketim 18 metre kadardır. Bu iki rakamın karşılaştırılması, pamuklu dokuma dalında önemli bir boş kapasitenin bulunduğunu ve bunun için ihracatın artırılması gerektiğini açıkça göstermektedir. Oysa son iki yıldır bu sanayi dalındaki ihracat düşmektedir, 6/986 sayılı Kararname ile arttırılan vergi iadesi oranlarının bu alanda özendirici etki yapacağı beklenmekle birlikte, bu alandaki asıl çaba, pamuklu dokuma sanayi tesislerinin yöneticilerinden gelmelidir. Bunun için dış pazarların pazarlama usullerinin öğrenilmesine ve uygulanmasına, ayrıca daha önce de teklif ettiğimiz gibi, geçici sürelerle maliyetin altında satışlar yapılması imkânlarının araştırılmasına ihtiyaç vardır. Yılbaşından bu yana ekonomimizin gittikçe azalan dış ödeme imkânları ışığında, bu alanda çaba harcamak, aynı zamanda, kaçınılması imkânsız bir ödev olmaktadır.

Diğer sanayi mamûllerine taleplerde de önemli artışlar başlamıştır. Bu alanda elimizde yaklaşık rakamlar dahi yoktur. Fakat gözlemler, bütün alanlarda canlanmanın başlamış olduğunu göstermektedir. Bu gözlemler, yukarıda pamuklu dokuma alanında açıkça göze çarpan imalât kapasitesi mes'elesinin, hemen bütün imalât sanayiinde ortaya çıktığını göstermektedir: Yurdumuz ekonomisinin geliri ni tarımdan elde eden geniş bir tüketici kütlesine dayanması sebebiyle, tüketim harcamalarının hacmi mevsimlik büyük dalgalanmalar göstermekte, bu tür bir mevsimlik taleple karşılaşan imalât sanayii, imalâtını yıl içinde belirli bir yüksek seviyede tutabilmek için, 4-5 aylık yaz dönemi içinde çok yüksek miktarlara ulaşan mamûl stoklarını biriktirmek zorunda kalmaktadır. Çok büyük şirketler dışındaki orta ve küçük işletmelerimizin döner işletme sermayesi seviyeleri de yetersiz olduğundan, bu ikinci gruptaki imalâtcılar çoğunluğu, büyük stoklar biriktirmek imkânlarından mahrum bulunmaktadırlar. Bu stokları finanse etmek imkânını bulan bazı firmalar ise, elde stok bulundurma'nın yüksek maliyetlerini düşünerek, çoğu zaman makina ve tesislerini, sonbaharda karşılaşacağı yüksek talebe göre ayarlamak yolunu seçmektedir. Ayrıca, yurdumuzdaki orta ve uzun vadeli kredi kaynaklarından yararlanma şartları da makina ve tesislerin finansmanına uygun olduğundan, yılın 4-5 aylık döneminde çok az çalışan, ya da boş duran imalât kapasitesinin varlığı kaçınılmaz olmaktadır. Yıl boyunca değişmeyen yüksek bir imalât kapasitesini muhafaza etmenin sayısız faydaları üzerinde burada durmak lüzumsuzdur. Ancak belirtileri başlayan sonbaharın yüksek konjonktürüne ulaşıldığı zaman elde bir miktar stok bulundurmak, imalât kapasitesini mev-

simlik tüketim harcamalarına uyduran imalatçılarımız için de faydalı olacaktır. Buna hazırlanmak gerekir.

Dış Ödemeler :

Dünya Bankası Genel Müdürü Mc. Namara'nın Yurdumuza gelişi sebebiyle, 1967'nin sonundan bu yana gittikçe bozulan dış ödeme durumu yine su yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Bu yılın başındanberi elde edebildiğimiz ihracat ve ithalât rakamları, bu bakımdan iç açıcı değildir: Yılın ilk iki ayında 1967'nin aynı aylarına nazaran % 20 kadar yükseklik gösteren ithalât ve ihracat rakamları, Mart ayında geçen yılın aynı ayına nazaran ticaret açığını arttıracak yönde değişmeler göstermiştir. İlk üç aylık ticaret açığı TL. 250 milyona (ya da yaklaşık olarak 25 milyon dolara) ulaşmıştır. Önceki yılların tecrübesi, içinde bulunduğumuz günlerde ihracatın en düşük seviyesine ineceğini göstermektedir. Yılın ikinci yarısında ihracat, ithalât seviyelerinin üstüne çıkmakta olsa da, yıl sonu itibariyle ticaret açığının 1967'deki 162 milyon dolarlık seviyesini ve 200 milyon doları hayli aşacağı söylenebilir. Başbakan'ın basın toplantısından öğrendiğimize göre ithalât Mayıs 1968 sonu itibariyle geçen yılın aynı döneminden % 13,5 artışla 545 milyon dolara ulaşmıştır. İthalâtın yıl sonuna kadar aynı hızla devam edeceği farzedilebilirse, 1968 programının 835 milyon dolar seviyesindeki hedefi karşılanabilecektir. Ancak ihracatın 540 milyon dolarlık hedefi bulacağı şüphelidir ve ihracat düşüklüğü ve dış yardım ve kredilerin sağlanmasında karşılaşılabilecek bazı güçlükler, ithalât programının gerçekleşmesini de önleyebilecektir. Son günlerde A.B.D. dış yardımları bir milyar dolar kadar kısmayı düşünmektedir. Nihai kararın ne olacağı henüz belli değildir ve fakat bir önemli kısıntı olacağı ve bu kısıntının Türkiye'yi de etkileyeceği beklenmelidir. Dünya Bankası'ndan istenen 150 milyon dolarlık proje kredisinin ne zaman ve ne şekil ve şartlarla gerçekleşeceği belli değildir. Sonuç olarak 1968 sonbaharının bir döviz ve ithalât sıkıntıları dönemi olacağını tahmin ederek ona göre tedbirler almanın gerekli olacağı söylenebilir. Bu tedbirler arasında, kaçınılmazına imkân olmayan yatırım, makina ve tesisler dışındaki ihtiyaçların dahilden karşılanması ve ihracat imkânlarının önemle zorlanması vardır. Bu bakımdan Türk sanayiinin son yıllardaki sınavı pek başarılı geçmemektedir. 1964'te ihracat gelirinin % 20'sini sağlayan sınaî mamûller, 1967'de ancak % 14'ünü sağlayabilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu mesele, sanayicilerimize meydan okumaktadır. Bu ödev yerine getirilmediği takdirde, hem gerekli ithalâtın yapılması imkânlarının daralması ve hem de mamûl pazarının sınırlı kalması yüzünden, sanayiimizin gelişme imkânları da daralmış olacaktır.

Ortak Pazar :

Üstelik, ekonominin uzun vadede sağlam bünye ile gelişme amaçları, Türkiye'nin bir anlaşmayla katılmaya karar verdiği Ortak Pazar'a «geçiş dönemi» nin 1969 Aralık'ında başlatılmasını gerektirmektedir. Ancak, yukarıda belirtilen dış ödemeler durumu olumlu yönde değişmedikçe Ortak Pazar'a tam üye olarak katılmamız imkânsız olacaktır. Nitekim, 1968 sonbaharında Avrupa'da Türkiye'nin geçiş dönemine 1969'da başlaması konusunda karar verecek olan Konseye sunulacak rapor için gerekli bilgileri toplayan Heyet Temmuz sonunda Brüksel'e dönmüş olacaktır. Yukarıda belirtilen dış ödemeler durumu ortada iken, bu raporun 1969 Aralık'ında Türkiye'nin «geçiş dönemine», bir deyişle gümrüklerini ve döviz kısıtlamalarını azaltmaya başlamasını önermesi uzak bir ihtimâldir.

Türk Lirasının Dış Değeri:

Bir süredir Basında Türk Lirasının dış değeri tartışılmaktadır. Hükümet, Türk Lirasının son üç aydır «istikrarlı» olduğunu öne sürmekte, Basında ise daha uzun süreler gözönüne alınınca Türk Lirasının dış değerinde devamlı bir düşme olduğu söylenmektedir. Tarafsız bir gözle, Türk Lirasının dış değerini devamlı olarak kaybettiği konusunda şüphe etmeye imkân yoktur. Dış borsalarda verilen resmi rakamlara göre, Türk Lirasının borsalardaki değeri, resmi kurun % 30-40 altındadır. Ancak, bu resmi serbest pazar rakamları, banka şubelerinde fiilen yapılan muamelelerden daha yüksektir. Banka şubelerindeki muamelelerde Türk Lirasının dış değeri, resmi kurun % 50-60 altındadır. Tartışma bu farktan doğmaktadır. Dış borsalarda kote edilen Türk Lirası fiyatları son üç aydır değişmemiştir. Ancak, banka şubelerinde yapılan muamelelerde, Türk Lirası fiyatları devamlı düşmektedir. Bunun sebebi, seçim sebebiyle yatırımların gecikmesi ve düşük yaz konjonktürü yüzünden gecikmiş bulunan dahili fiyat artışlarının dahildeki fiyat indekslerini henüz etkilememiş olmakla birlikte, yaz ortasından itibaren hızlanacak olan dahilî fiyat artışlarını düşünen ve Türkiye'nin içinde bulunduğu döviz sıkıntısını bilen dış bankaların, Türk Lirasını şimdiden iskonto etmekte olmalarıdır. Bu bakımdan A.B.D. Ticaret Bakanlığı'nın Türkiye'nin dış ödeme durumu ile ilgili bir raporuna göre, Türkiye'nin 1968 ithalât programını plânlandığı şekilde 835 milyon dolar seviyesinde değil, bu rakamın çok altında, 635 milyon dolar olarak gerçekleştireceğinin tahmin edilmiş olması ilgi çekicidir. 1967 yılının fiili ithalât rakamı 685 milyon dolar olmuştur. 635 milyon dolarlık ithalât seviyesi, 1967 yılı seviyesinden % 8 kadar düşüktür. Türkiye'nin içinde bulunduğu döviz sıkıntısının hacmi büyüktür ve gerçekleri görmezlikten gelmek, duruma çare ararken pek fayda sağlamıyacaktır.

Enflasyon :

Türk lirasının yurd-içi değeri, toptan eşya fiyatları indekslerine bakılırsa, 1968 in ilk altı ayında düşmemiştir. 1967 yılında % 7 yükselmiş olan toptan eşya fiyatları genel indeksi, 1968'in ilk altı ayı boyunca hemen hemen hiç değişmemiştir. Yaz konjonktürü dolayısıyla iş hayatındaki durgunluk ve son aylarda emisyon hacmindeki daralmalar, toptan eşya fiyatlarının artmasını önlemiştir. Ancak, bu geçici fiyat istikrarı, 1968'in tümü ile bir fiyat istikrarı yılı olması sonucuna varmak için yeterli değildir.

En başta, yukarıda belirtilen döviz sıkıntısı, ithalât taleplerinin karşılanması geciktirecek ve 1968'in ithalât programı, gerçekleştirilemeyecektir. Liberasyon listesinden yapılan ithalât taleplerinin transferleri 2-3 ay gibi sürelerle gecikmeye başlamıştır. Tahsisli ithal listesinden yapılan ithalât yılın ilk aylarında geride kalmış, yıl ortasına doğru biraz hızlanmış olsa da, ilk altı ayda uygulanan 20'inci tahsisli ithal malları kotasının ve Temmuz başında yayınlanan 21'inci kotanın ayın gerçekleşeceği hakkında önem'li şüpheler belirmiştir. Yılın ikinci yarısındaki ithalât talepleri çok yüksek olsa da, döviz sıkıntıları yüzünden bu talepler ancak kısmen karşılanabilecektir. Bu sebeple 1968 programındaki 835 milyon dolar seviyesinde bir ithalâtın gerçekleşeceği beklenmemelidir. 1968'de yapılan ithalâtın 700 milyon dolar civarında olması ancak beklenebilir ve plânlar buna göre yapılmalıdır. Tahmin ve ümid edilir ki bu düşük seviyedeki gerçekleşme, en başta tüketim mallarını etkilese bile, sonunda sınaî «mal darlığı» başlayacaktır. 1968'in sonbaharında fiyatları yukarıya itecek en önemli gelişme bu olacaktır.

Yılın ilk dört ayında, yıl sonuna oranla 1 milyar 248 milyon lira daralmış olan

emisyon hacmi, Haziran sonundan itibaren hızla artmaya başlamıştır. 22-29 Haziran haftasında, 287 milyon TL., diğer bir deyişle bir haftada % 3,5 a yakın bir miktarda artmıştır. Bu artışın geçici olmadığı şüphesizdir. Yukarıda belirtildiği gibi iş hayatı açılmaya başlamıştır. Bu genişlemeyi finanse etmek için yıl başına kadar emisyon hacminin genişlemesi şarttır. Emisyon hacmindeki genişleme aslında gecikmiştir; bu gecikme önümüzdeki günlerin artış hızını arttıracaktır. Konjonktürün en düşük zamanında emisyon hacmindeki aşırı daralma, iş hayatını çok olumsuz yönde etkilemiş, protestolu ticarî borç senetlerinin tutarı Türkiye'de bundan önce hiç görülmemiş bir seviyeye yükseltmiştir. 1968'in ilk beş ayında, protestolu senetler tutarı, 533 milyon TL'sına ulaşmıştır. Bu seviye, 1967'nin aynı dönemindekinden % 53 fazladır. Protestolu senetlerin âdedindeki artış % 39 dur. İlgi çekici olan, protesto edilen senet tutarlarının da yükselmiş olmasıdır. Bu türlü bir piyasada kredi talebinin de önceki dönemlerdekinden daha yüksek olacağı şüphesizdir ve emisyon hacmi genişledikçe, mevduat genişleyecek ve krediler de hemen hemen aynı oranda artacaktır. Bu gelişmenin fiyat seviyelerini de hızla etkilemesi beklenmelidir.

PIYASA DURUMU

Hazırlayan : Yıldırım KILKIŞ

I. PIYASA HABERLERİ :

A. İç Ticaret :

Mevsim icabı durgun olan piyasalarda Temmuz ayında bir kısım mahsullerin idrâki ile canlılık başlamış, inşaat sektörü ise tam bir hareket halinde bulunmuştur.

Mevsimin ilerlemiş olmasına rağmen, rekolteler hakkında sıhhatli tahminler elde edilemediği için alivire satışlar henüz gelişmemiştir.

Adana pamuk piyasasında durgunluk devam etmiş ve fiatlarda da önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Geçtiğimiz ay içinde şimdiye kadar bu mevsimde alışılmamış bir şiddetle esen rüzgâr kuru şartlar altında yetiştirilen pamukları etkilemiş ve takriben % 5 civarında bir zarara sebep olduğu ilgililer tarafından ifade edilmiştir.

İzmir pamuk piyasası ise, geçtiğimiz ayın başında istekli ve hareketli bir durumda olmasına rağmen, ayın ilk haftasından sonra gevşemeğe başlamış ve fiatlarda bir miktar gerileme de kaydedilmiştir.

Hazır mal pamuk piyasasının nispeten durgun haline paralel olarak iç ve dış alivire pamuk satışlarında da tam bir canlanma olmamıştır. Buna sebep, rekolte durumları hususundaki belirsizliktir.

İzmir çekirdeksiz kuru üzüm piyasasının da sakin durumunda herhangi bir değişme olmamıştır. Stoklar tamamen tükendiğinden piyasada tüccar satışına tesadüf edilmemiştir.

Fındık rekoltesinin tespiti için yapılan çalışmalardan henüz kat'i bir sonuç alınamamıştır. Bununla beraber, geçen yılın düşük üretimine mukabil, bu yıl iyi bir fındık rekoltesi beklenmekte ve son yağışların da mahsul için faydalı olduğu ifade edilmektedir. Dış alivire satışlar, Ticaret Bakanlığınca 20 Haziran 1968 tarihinden itibaren serbest bırakılmıştır.

1967 ürünü fındıktan stok kalmadığı için Ağustos ayında idrak edilecek olan yeni sezona ümitle girilerek fiatların tatminkâr bir seyir takip etmesi beklenmektedir.

Yeni mahsul buğdayın idrâki ile birlikte buğday piyasaları canlanmaya başlamıştır. Bu arada yumuşak Meksika buğdayına olan rağbet de artmış bulunmaktadır.

B. Dış Ticaret :

4 Temmuz 1968 tarihli Resmî Gazete'de ilân edilmiş bulunan 1968 İthalât Programının 2 nci 6 aylık devresi, ithalât rejiminde herhangi bir değişiklik yapmadığı gibi, önceki devrede mer'î bulunan liberasyon listesi de aynen yürürlükte bırakılmıştır. Buna mukabil, Tahsisli İthal Malları Listesinde bazı değişiklikler yapılmış olup bunları aşağıdaki şekli'de özetleyebiliriz:

a — Miktar ve kalite bakımından memleket ihtiyacını karşılayacak bir durum arzeden sanayi mamûllerimizden, sanayici ve ithalâtçı kotası olarak 20. kota Tahsisli İthal Malları Listesinde bulunan 13 adet mal bu defa listeye konulmuştur.

b — Memleketimiz sanayiine yeni kolların ilâve edilmesi ve mevcut sanayi tesislerimizin gerekli kıldığı ham ve yardımcı maddeler ihtiyacının artması, ayrıca televizyon imâlinin öngörülmesi sebebiyle, sanayici ve imalâtçı olmak üzere 4 adet kota ihdas edilmiştir.

c — Tahsisli İthal Malları Listesinde 20. Kotaya nazaran bir kısım maddelerde bazı artırım ve indirimler de yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen bu değişikliklere rağmen, Kotanın genel hacmi 120 milyon dolarlık bir program seviyesi dahilinde kalmış bulunmaktadır.

Bu dönemin ithalât bakımından önemli bir olayı da, 1968 İzmir Enternasyonal Fuarına ait 10 milyon dolarlık kontenjanların Tahsisli İthal Mallarına uygulanan Yönetmelik esasları dahilinde bütün ithalâtçılara açık bir hale getirilmesi gösterilebilir. Bu suretle Fuar kontenjanlarının bugüne kadar realizasyonunda yapılan şikâyetlerin bir kısmı önlenmiş ve ithalât rejiminin açıklık, eşitlik ve aleniyet prensiplerinin Fuar ithalâtına da uygulanması temin edilmiş olmaktadır.

Diğer bir önemli olay olarak da, 1968 İthalât Programının 2 nci devresine ait Tahsisli İthal Malları Listesinde, ilk defa AİD kaydının yer almadığına işaret etmek lâzımdır. Ticaret Bakanlığınca yayınlanmış bulunan İthalât 68/30 sayılı Sirkülerle AİD fonları, ham kauçuk ve kalay ithalâtı ile, 16 Mayıs 1968 tarihine kadar müracaat etmiş olup waiver' i haiz bulunan ithalâtçılara tahsis edilmiş olmaktadır. Bu suretle, AİD yolu ile ithalât için müracaat etmiş olanların talepleri bundan böyle serbest döviz kaynaklarımızdan karşılanacaktır.

25 Haziran 1968 tarihinde, 1968/69 dönemine ait İhracat Yönetmeliği ve buna bağlı olarak diğer yönetmelikler yayınlanmıştır. İhracı lisansa ve tescile bağlı mallar listesine «orijinal barsak» ilâve edilmiş, ayrıca Geçici İhracat Listesinden de bazı çıkarmalar yapılmıştır.

8 Aralık 1967 tarihinde yayınlanan 6/9149 sayılı Kararname ile bütün ihraç mallarının ihracı lisansa tabi tutulmuş olmakla beraber, 8 Haziran 1968 de yayınlanan bir Kararname ile bahsi geçen Kararname'nin yürürlüğe girme süresi 1 yıl ortelenmiş bulunmaktadır.

Temmuz 1968 ayında Ticaret Bakanlığınca yayınlanan çeşitli sirkülerle gerek ithalât ve gerekse ihracat alanında Anlaşmalı Memleketlere yeni imkânlar tanınmış, anlaşma listelerinde yer almış bir kısım tranşlar serbest bırakılmış ve bir kısım kontenjanlara da yeniden ilâve yapılarak, piyasayı tanzim maksadı ile çimento gibi bazı maddelere ait kontenjanlar artırılmıştır.

Gümrükte kalan malların tasfiyesine dair yayınlanmış olan Kararın uygulanması sona ermiş ve Tasfiye Komitesi, mallarla ilgili kararını ilgili mükelleflere ve gümlüklere tebliğ etmiştir.

C. Sanayi :

Her yıl artmakta olan yakıt ihtiyacının karşılanması için Ereğli Kömür İşletmeleri yeniden bir kok ve briket fabrikası kurulmasına karar vermiştir.

Ayrıca, Sümerbank tarafından inşa edilmekte olan Nevşehir Dokuma Fabrikasının harman, hallaç, kartı, gervater ve fihi makinelerinin montajı tamamlanmış ve fabrika faaliyete geçmiştir. 12 milyon liraya mal olan fabrika, aynı zamanda, dokuma fabrikalarımızın ihtiyacı olan çeşitli incelikte iplik de imâl edecektir.

Tekel İdaresinin de bu sene yeniden üç şarap fabrikası kurmaya karar verdiği öğrenilmiştir. Yakında inşaatına başlanacak olan şarap fabrikalarından bir tanesi Niğde'de, diğeri Hasköy'de üçüncüsü de Urfa'da tesis edilecektir.

Diğer taraftan İstanbul Sanayi Odasının kayıtlarına göre, Haziran 1968 ayında 37 firmanın faaliyete geçtiği anlaşılmaktadır. Toplam Sermayesi 13.200.548 TL. olan bu tesislerin 2 adedi gıda, 9 adedi mensucat, 18 adedi metal, 7 adedi kimya ve 1 adedi de diğer sanayi kollarında iş görmek üzere kurulmuşlardır.

II — PİYASA HAREKETLERİ :

A. Sanayi Mamûlleri :

1. Yünlü Dokuma :

Yünlü dokuma piyasası yaz mevsiminin tesiri ile durgunluğunu devam ettirmiştir. Fiatların seviyesinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Yünlü dokuma piyasası için «ölü mevsim» olan bu devrenin devam etmesi normal görülmektedir.

2. Pamuklu Dokuma :

Pamuklu dokuma piyasası mevsime uygun olarak canlıdır. Fabrikaların tam kapasite ile çalışması sonucunda stok mevcut olduğundan, arz yeterlidir, Fiatlarda önemli bir değişme görülmemiştir.

B. İnşaat Malzemesi :

1. Yuvarlak Demir :

İnşaat faaliyetlerinin yaz aylarında artmış olması sebebiyle, çeşitli inşaat malzemelerine olan talepler çok artmış ve satışlar perakende sayılacak miktarlar da dahil olmak üzere, çoğunlukla fabrikalardan yapılmıştır. 10 ton ve daha yukarı olan talepler ise 10-15 günlük siparişlere bağlanmaktadır.

Yerli ve ithal malı kütük tahsislerinin yetersizliği önlenememiştir. Bu durum taleplerin karşılanmasında güçlük yaratmış ve dolayısıyla fiatların da 5-20 kuruş arasında yükselmesine yol açmıştır.

Temmuz 1968 başı itibariyle yuvarlak demir fabrika fiatları şöyledir:

6 mm. lik firkete	215—220	Krş.
6 mm. lik kanga	210	»
8 mm. lik	208—210	»
10 mm. lik	205	»
12 mm. lik	195—200	»
16-22 mm. lik	190	»

2. Profil Demir :

Profil demir piyasasındaki satışlar hızlı bir tempo ile cereyan etmektedir. Bununla beraber, Demir ve Çelik Fabrikalarının mamûlleri kalite bakımından piyasa ihtiyaçlarına cevap vermekle beraber, üretimde bazı aksaklıklar müşahade edilmiştir. Örneğin, uzun süreden beri mevcudu tükenen 140-200 arasındaki U demir çeşitlerinden sadece ikisi (140 ve 200) imâl edilerek piyasaya arz edilmiştir. Buna mukabil lâma demiri istihsalı durdurulmuştur.

Sanayici tahsislerinden aktarmalar ve anlaşmalı memleketlerden verilen tahsisler tükendiğinden, piyasa ihtiyacının tamamının yerli üretim ile karşılanmasına çalışılmıştır. Fiatlarda geçen aya nisbetle, bir değişiklik olmamıştır. Sadece 10 ve 12 lik U fiatları 10 kuruş artmıştır.

3. Çimento :

Mevsim dolayısıyla inşaat faaliyeti en yüksek seviyesinde bulunduğundan, çimento piyasası canlı bir durum arz etmektedir. Çimento Sanayii Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tanzim satışları devam etmiştir. Ayrıca, tanzim satışları için öngörülen tahsis miktarı da artırılmıştır.

Çimento fiatlarına gelince; 10 Eylül 1960 gün ve 79 sayılı Kanunun 10. maddesine istinaden yürürlüğe konulan K/118 sayılı Kararın tatbikine devam edilmekte ve bu karar gereğince, Vilâyet Daimi Encümeni tarafından tespit edilip, Vilâyet Makamı tarafından tasdik olunan perakende çimento azamî satış fiatları ilân edilmiş bulunmaktadır.

Kartal-Darıca-Zeytinburnu Çimento fabrikaları mamûllerinin 50 kiloluk torba depo teslim fiatı olan bu fiatlar kaza ve belediyeler itibariyle şöyledir:

İstanbul Belediye hudutları dahilindeki kazalarda (10,50 TL.) Sarıyer - Beykoz kazaları dahilinde (11,00 TL.), Kartal (Kartal - Maltepe - Küçükaly - Pendik Tuzla belediyeleri hudutları) (10,50 TL.), Yalova kazası dahilinde (11,00 TL.), Yakacık Belediyesi dahilinde (12,00 TL.), Çatalca ve Büyükçekmece Belediyesi dahilinde (12,00 TL.), Silivri (12,00 TL.), Şile (12,00 TL.), Üsküdar - Ümraniye (11,00 TL.), Şişli - Kâğıthane (11,00 TL.), Eyüp - Sağmalcılar (11,00 TL.), Bakırköy - Küçükçekmece (11,00 TL.), Gaziosmanpaşa - Küçükköy (11,00 TL.).

Bu ilâna rağmen Belediye hudutları dahilinde serbest piyasada çimento fiatları 14 liranın üstünde seyretmiştir.

Ankara Çimento Fabrikasının teknik bir arıza yüzünden Haziran - Kasım ayları devresine ait taahhüdünü yerine getirememesi sebebiyle, Romanya'dan ithali kararlaştırılmış olan çimento miktarı 100 bin tona, Bulgaristan'dan yapılacak ithalât ise, 10 bin tondan 30 bin tona yükseltilmiş bulunmaktadır.

Beyaz çimento piyasada bol miktarda mevcut olup, fiatlar 33-33,50 TL. civarında ve istikrarlıdır.

4. Karo Fayans :

Piyasa isteklidir. Üretim yeterli olduğundan fiatlar değişmemiştir. Temmuz 1968 başı itibariyle fiatlar şöyledir :

Ekstra : 95-96 krş.
Standart: 92-93 »
Üçüncü : 81-82 »

Yerli mamüller kalite itibariyle Avrupa mamülleri ayarında olduğu halde, Avrupa menşeli renkli fayanslara olan rağbet fazladır. Nitekim, eski ithal rejimlerinden veya Fuar kontenjanlarından yararlanmak suretiyle ithal edilmiş olup, parti parti piyasaya arz edilmekte olan İngiliz ve Belçika menşeli renkli karo fayansları 225 - 250 kuruştan muamele görmüştür.

5. Kereste :

Devlet Orman İşletmesince, köknar tomruğuna evvelce yapılmış olan zamlar, zamdan önceki stokların erimesi neticesinde, işletmelerden yeniden satın alınan mallara da intikâl etmiştir. Üstün vasıflı çıralı çam kerestesi fiyatları üretiminin yetersizliği sebebiyle artmış bulunmaktadır.

Temmuz 1968 ortası itibariyle kereste toptan fiyatları şöyledir : TL/m³

Köknar (Kaba işler için)	650 — 800 TL.
Köknar (Doğramalık)	750 — 900 TL.
Çam (Kaba işleri için)	600 — 700 TL.
Çam (Doğramalık)	900 — 1000 TL.
Çıralı Çam (yüksek vasıflı)	1200 — 1800 TL.

6. Pencere Camı :

İnşaat mevsimi sebebiyle, pencere camı piyasası hareketlidir. Çayırova Cam Fabrikası tam kapasite ile çalıştığından, herhangi bir sıkıntı mevzu bahis olmamıştır. Arz yeterli olduğundan fiatlarda da bir değişme göze çarpmamıştır.

Arnova - buzlu cam piyasasında fiyatlar yükselmeğe devam etmiştir. Temmuz 1968 ortasında 30.— lira olan fiyatların 33-35.— liraya yükselmesi beklenmektedir.

C. Gıda Maddeleri :

1. Bakliyat ve Pirinç :

Mevsim sebebiyle, taze sebze bol miktarda bulunduğundan, bakliyat piyasasında fiyatlarda istikrar devam etmiştir. Bu durgunluğun yeni mahsûlün idrakine kadar sürmesi ve mahsul idrakinde fiatlarda gerileme olması normal görülmektedir.

1968 Temmuz ortası itibariyle fiyatlar şöyledir :

Fasulya - barbunya, Kayseri 1967 kilosu 225 krş.

Mercimek yeşil sultan, Merzifon 1968 kilosu 194 krş.

Pirinç piyasasındaki satışlar da ağır bir şekilde cereyan etmektedir. Ancak, bu gevşemenin geçici olacağına inanılmaktadır. Bununla beraber, stoklar azalmış olduğundan fiyatlar önceki seviyelerini muhafaza etmektedirler. Piyasada geçtiğimiz ay içinde bersanî pirinçleri 345-350, maratelli pirinçleri 305-310, karonin 350-360 ve mısır pirinçleri de 280-285 kuruştan muamele görmüşlerdir.

2. Zeytinyağı :

Zeytinyağı ve diğer nebati yağlar ile margarin piyasası isteklidir. Stoklar yeterlidir. Fiyatlarda önemli bir değişme olmamıştır.

1968 Temmuz başı itibariyle fiyatlar şöyledir :

Yemeklik margarinler 585-610 krş, kahvaltılık margarinler 710-725 krş, ayçi

çeği yağı 560-570 krş pamuk yağı 570-585 krş, zeytinyağı I. Kupe tenekesi toptan 715 krş. tur.

3. Beyaz Peynir :

Tüketim satışları ve buzhanelere depolama maksadıyla peynir piyasası hareketlenmiş, Trakya ve Marmara bölgesinden devamlı mal gönderilmesi sebebiyle, fiatlar müstakar kalmıştır.

Temmuz 1968 ortası itibariyle beyaz peynirin toptan satış fiatları :

Tam Yağlı (tenekesi)	: 150 — 160 TL.
Yağlı (tenekesi)	: 140 — 150 TL.
Yarım yağlı (tenekesi)	: 100 — 110 TL.
Yağsız (tenekesi)	: 60 — 70 TL.

D. Altın Fiatları :

1968 Temmuz ayı itibariyle altın fiatlarının seyri şöyledir: (TL)

	Cumhuriyet	Reşat	İngiliz
3.7.1968	118	181	136
10.7.1968	117	181	136
17.7.1968	115	181	136
23.7.1968	114	181	135
30.7.1968	114,50	181	135

E. Toptan Eşya Fiatları İndeksi :

1958 = 100 itibariyle İstanbul toptan eşya fiatları indeksi, 1968 Haziran ayında 162,2 olmuştur. 1968 Mayıs ayı indeksi 159,6; 1967 Haziran indeksi ise 158,2 idi.

F. Dış Ticaret :

1. İhracat :

Resmî istatistiklere göre, 1968 Nisan ayı ihracatımız, 35.150.000.— dolardır. 1967 Nisan ayında bu rakam 43.883.000.— dolar idi. 1967 yılının Nisan ayına nazaran ihracatımızın 1968 Nisan ayında azalış % 19,91 veya 8.773.000.— dolardır.

1967 Nisan ayma nazaran 1968 Nisan ayında ihracatımızdaki azalış, pamuk, tütün, hayvan yemleri, şeker ve mamûlatı ile canlı hayvanlar kalemlerinde olmuş, buna mukabil, meyveler, maden cevherleri, bakır ve yün, kıl ihracatında artış olmuştur.

2. İthalât :

1968 Nisan ayında ithalâtımız 79.949.000.— dolardır. 1967 Nisan ayında ithalâtımız 63.301.000.— dolar idi. 1967 Nisan ayına nazaran % 26,30 veya 16648.000.— dolar artmıştır.

Bu artış, kazan ve makineler, nakil vasıtaları, gübreler, akaryakıt, sun'î ve plâstik maddeler ve kâğıt ham maddeleri ile kâğıtlarda olmuş, buna mukabil, mensucat maddeleri, kauçuk ve mamûlatı ile deri ve kösele mamûlatı maddelerinde ise azalma olmuştur.

BİBLİOGRAFİ :

İstihbarat - Mali Tahlil Konusunda 1963 - 1967 Yılları Arasında Banka Dergisinde Yayınlanan Etüd ve Makaleler

<u>Yazar Adı</u>	<u>Etüd - Makale</u>	<u>Dergi Sayısı</u>
Cilt : I		
Alp Gürus	Bankacılığımızda Reform- cu Bir Tatbikat	Sayı: 1, Sh. 23
	Kısa vadeli Kredi ve İş- letme Sermayesi	Sayı: 4, Sh. 24
Alparslan Alagöz	Sabit Kıymetlerin Yeni- den Değerlenmesi	Sayı: 3, Sh. 31
	Mali Bünye Tetkiklerinde Net İşletme Sermayesi	Sayı: 5, Sh. 41
Dr. Atilla Gönenli	Tahlili	Sayı: 6, Sh. 29
	İşletmelerde Nakit Büt- çeleri Nasıl Hazırlanır?	Sayı: 7, Sh. 26
Nejat Gülen	Endüstri İşletmelerinde Kısa Vadeli Kredi ile Fi- nansman	Sayı: 7, Sh. 26
Cilt : II		
Alparslan Alagöz	Yatırımlar İçin Lüzum- lu Finansman Kaynakları- nın Milletlerarası Finans- man Müesseselerinden Te- min Yolları «Projelerin Hazırlanış ve Sunuluş U- sul ve Tekniği)	Sayı: 3, Sh. 44
Nejat Gülen	Bankalarca Yabancı Mu- habirlere Verilecek İstih- barat	Sayı: 6, Sh. 42
	Mali Durum Tahlillerinde Konsolide Bilânçolar	Sayı: 8, Sh. 8
Alp Gürus	Batı Almanya'da Risk Santralizasyonu Şirketle- ri (Schufa)	Sayı: 9, Sh. 11
(Çeviri)		

Cavit Ertan	Bilânço Tahlillerinde Hatır Bonoları	Sayı: 6, Sh. 34
Dr. Cevat Sarıkamış	Ticaret Bakanlarında Kre-di Kararının Alınması	Sayı: 7, Sh. 17 Sayı: 8, Sh. 16 Sayı: 9, Sh. 22
Doç. Dr. Nasuhi Bursal	Turistik İşletmelerde Maliyet Hesapları	Sayı: 7, Sh. 38 Sayı: 8, Sh. 29
Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu	Bilânço Malûmatı	Sayı: 6, Sh. 5
Prof. Dr. Kemâl Tosun	İşletmelerin Gücünü Kontrol Etme Yolları	Sayı: 8, Sh. 7
	İşletmenin Öz Sermaye Gücünün Kontrolü	Sayı: 11, Sh. 17

Cilt : III

Doç Dr. Mehmet Yazıcı	İşletmelerde Hesap İşle-rinin Belgeleme ve Yöne-time Araç Olma Özelliği	Sayı: 1, Sh. 26
Prof. Mazhar Hiçşasmaz	Teşebbüslerin Analizinde Pratik Bir Usul	Sayı: 4, Sh. 31
Beysan Keyder	Oto Finansman; Oto Fi-nansmanla İlgili Müesseseler ve Bunları Sınırlayı-cı Tatbikat	Sayı: 4, Sh. 22
Hikmet Keyman	Bankacılıkta Emniyet ve Risk Unsuru	Sayı: 8, Sh. 4 Sayı: 9, Sh. 14

Cilt : IV

Aziz Tahsin Balkanlı	İşletmelerde Belli Başlı Fonksiyonların Yürütül-mesinde Hesap İşleri ile Hesap Plânının Önemi	Sayı: 9, Sh. 22 Sayı: 10, Sh. 24
Dr. Atillâ Gönenli	İşletmelerde Tesirli Mali İdare Semineri (Prof. Carlson ve Prof. Nelson' un Tebliğlerinden Özet-ler)	Sayı: 6, Sh. 33 Sayı: 7, Sh. 33

İktisadî ve Hukukî Yönden Çek

(Türkiye Bankalar Birliği Yayınları,
No : 32, Bası : 1968)

Necdet DURAKBAŞA

Yurdumuzda çek tedavülünün geliştirilmesi davasına bu dergide zaman zaman tarafımızdan ve başka yazarlarca dokunulmuş; bu işde temel görevin Bankalarımıza ve Bankalar Birliğine düştüğüne işaret edilmiştir.

Bu defa, Bankalar Birliği'nin, gecikerek de olsa, bu alanda olumlu bir adım attığını görmekle memnuniyet duyuyoruz.

Gerçekten, geçen ay elimize ulaşan, «İktisadî ve Hukukî Yönden Çek» yayımında, Bankalar Birliği 3 ilim adamımız (Doçent Dr. Gürgân Çelebican, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz, Prof. Dr. Faruk Erem) e sırasıyla «Çekin İktisadî Önemi», «Çekin Hukukî Yönü», «Çekin Kanunî Himâyesi» konularını incelettirmiştir.

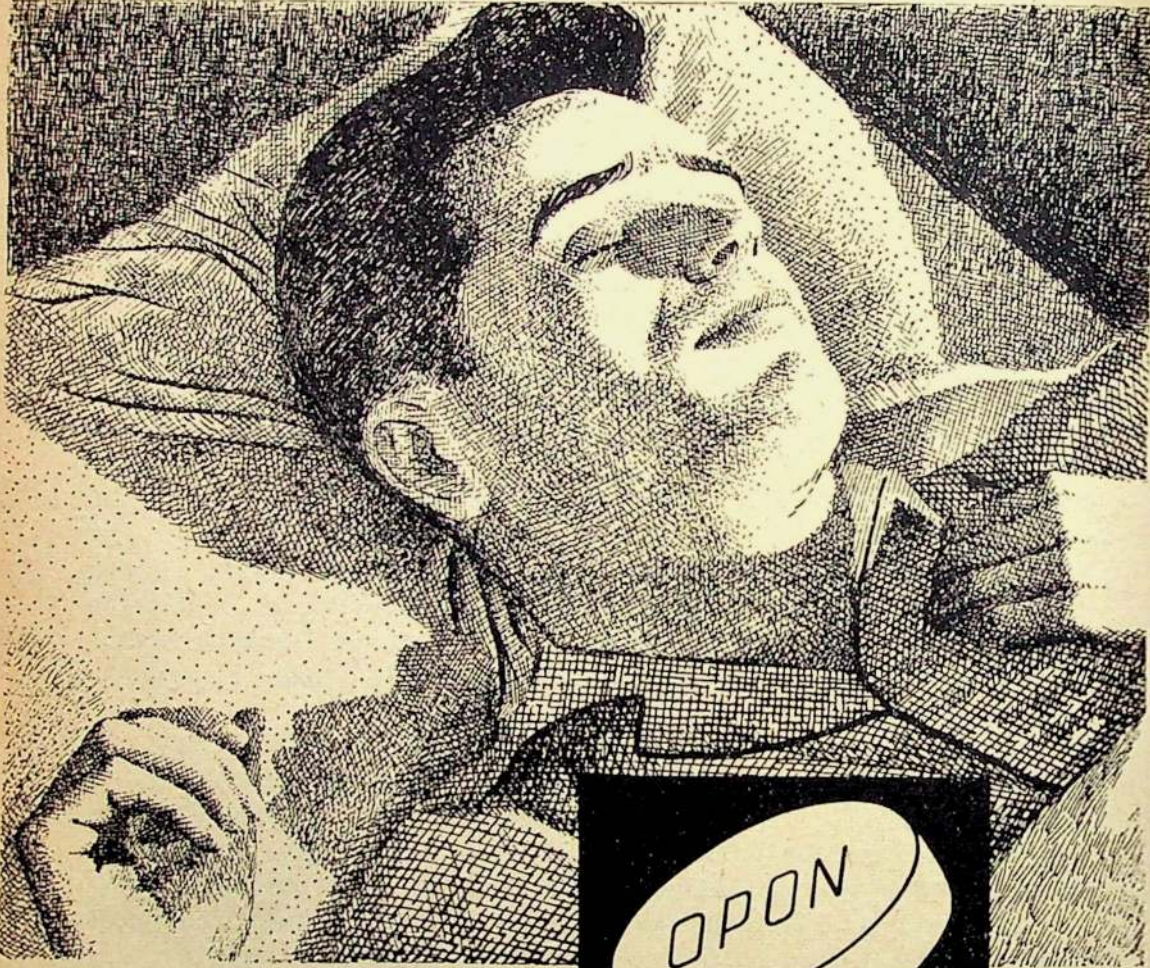
Üç ilim adamımız da etraflı birer etüd hazırlamışlardır.

«Çekin İktisadî Önemi» etüdünde Doç. Dr. Gürgân Çelebican, bu güne kadar BANKA Dergisinde savunulan görüşleri paylaşmakta ve çek kullanılışını yaygınlaştırmamanın iktisadî gelişmemiz, para - kredi politikamız, bankalarımız ve kullananlar açısından önem ve faydasına işaret ederek, «çekle ölçme usulünün gelişmesinden en çok yararlanabilecek olan bankaları...» bu hususta çaba göstermeğe davet etmektedir.

Prof. Dr. Faruk Erem ise, «Çekin Kanunî Himâyesi» etüdünde, esas itibariyle, çek kullanılışının mevzuatımızda da yeter himâyeye mazhar bulunduğunu işaret etmekle birlikte, ayrı bir «Çek Kanunu» nun tereddütlü durumları ortadan kaldıracağını ifade etmektedir.

Denebilir ki, bu eserden sonra, Bankalarımızın elinde konunun yeterince işlenmediği yolunda bir itiraz silâhı dahi mevcut olamayacaktır. Öteyandan, eserin hazırlanmasını sağladığı için tebrik etmekle beraber, Bankalar Birliği'nin çek tedâvülünü geliştirilmesinde Bankalarımız üzerinde daha aktif bir tutuma girmesini de beklemekte, ümit etmekteyiz. Bugün, son yayınıyla Bankalar Birliği bunun için elverişli zemini de esasen hazırlamış bulunmaktadır.

«İktisadî ve Hukukî Yönden Çek» eserini tüm bankacılarımıza tavsiye ederiz.

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

(Yeni Ajans : 4268)

Türk yollarındaki
motosikletlerin yüzde yetmişi

JAWA

markasını taşır.

MODELLER

JAWA 350
JAWA 250
OS IDEAL JAWA
CZ 125
STADION - Yarım bağırsız pedallı.

HAVADA JET KARADA JAWA

BOL YEDEK PARÇA İTİMALİ SERVİS

ÇELİK MONTAJ

TİCARET VE SANAYİ A. Ş.

TÜRKİYE VE ORTAŞARKIN EN MODERN MOTOSİKLET FABRİKASI

TÜRKİYE TOPLAM SATIŞI:

ÇELİK MOTOR

Ticaret Ltd. Şti. Sıhhiye Garı karşısı 217, Tel: 27 34 62 22 87 24 Telex 21 Skoda İstanbul

HÜRRİYET REKLAM AJANSI 10

siz de
ev sahibi
olabilirsiniz

tasarruflarınızı
devamlı olarak

t.c. ziraat bankasında
toplamayı
unutmayınız.